

Kingdom of the Netherlands

MONITOR
CRNOGORSKI NEZAVISNI MEDIJALNIK

Q CIN Centar za
istraživačko
novinarstvo
Crne Gore

ŽENE ZA IZBOR(E),
ŽENE ZA DEMOKRATIJU

KAKO DO RAVNOPRAVNOSTI

KAKO DO RAVNOPRAVNOSTI

Izdavač: Društvo za novinsko-izdavačku djelatnost Monitor doo

Za izdavača: Milka Tadić Mijović

Urednik izdanja: Esad Kočan

Lektor: Predrag Nikolić

Prevod: Nina Bukilić

Prepress: Dragan Lučić

Štampa: Studio Mouse

Tiraž: 500 kom.

Objavlјivanje ove publikacije omogućila je

Ambasada Kraljevine Holandije u Beogradu

**CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње**

**ISBN 978-86-82933-09-0
COBISS.CG-ID 33683728**

**ŽENE ZA IZBOR(E),
ŽENE ZA DEMOKRATIJU**

KAKO DO RAVNOPRAVNOSTI

Sadržaj

UVODNE NAPOMENE	7
NAPREDAK PO SILI ZAKONA	9
DEBATA I: ZASTUPLJENOST ŽENA U POLITIČKOM I EKONOMSKOM ŽIVOTU CRNE GORE	11
DISKUSIJA I ZAKLJUČCI	21
KVOTA LAŽI	23
DEBATA II: ŽENE ZA IZBOR(E), ŽENE ZA DEMOKRATIJU,	26
DISKUSIJA	34
STAVOVI GRAĐANA O VIĐENJU I ULOZI ŽENA U POLITICI, IZBORNOM PROCESU, NJIHOVOJ ZASTUPLJENOSTI U POLITIČKOM ŽIVOTU CRNE GORE	36

Uvodne napomene

Ova publikacija je zbir najznačajnijih nalaza jednogodišnjeg projekta *Žene za izbor(e), žene za demokratiju*, koji su realizovali nedjeljnik *Monitor* i *Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore* (CIN-CG), uz podršku Ambasade Kraljevine Holandije u Beogradu. Publikacija sadrži tekstove, istraživanje javnog mnjenja, kao i izvode iz dvije debate o ulozi žena u politici koje smo organizovali tokom realizacije projekta.

Svi nalazi do kojih smo došli u jednogodišnjem istraživanju, ukazuju da žene u crnogorskoj politici, kao i u društvu, nemaju ravnopravnu poziciju u odnosu na muškarce. One su u najvećem broju političkih partija marginalizovane, rijetko na ključnim mjestima odlučivanja. Gotovo da ih nema na rukovodećim mjestima u najznačajnijim institucijama naše države. U novoj Vladi premijera Duška Markovića samo su četiri žene, a u Skupštini Crne Gore svega ih je 23,5 odsto, što je među najnižim procentima u evropskim parlamentima.

U istraživanju koje smo sproveli, nepodijeljeno je mišljenje ispitanika/ca, kao i većine sagovornika/ca i učesnika/ca u debatama, da bi crnogorsko društvo bilo demokratski i ekonomski razvijenije, ali i pravednije, da je na čelnim pozicijama u državi više žena. Jer, nema promjena, slobode, nema pravde i Evrope bez ravnopravnosti. Nalazi u ovoj publikaciji pokazuju da je put do tog cilja dug, ali i da je putovanje počelo.

Nedjeljnik *Monitor* i CIN-CG se zahvaljuju Ambasadi Kraljevine Holandije, bez čije podrške ne bi bio moguć ovaj projekat koji je na najviši nivo podigao raspravu o ulozi žena u politici Crne Gore.

Milka Tadić Mijović

Napredak po sili zakona

Zastupljenost žena u crnogorskom parlamentu porasla je sa 17 na 23,45 odsto. Još malo pa će polovinu stanovništva Crne Gore zastupati četvrtina predstavnica u parlamentu

Nakon izbora 16. oktobra prošle godine u crnogorskom parlamentu i vladi ima nešto više žena nego ranije. Nešto više znači – i dalje malo.

Kad su se mandati podijelili i kad je određen broj izabраниh podnio ostavke na poslanička mjesta jer su dobili funkcije u izvršnoj vlasti, mjesta u parlamentu zauzela su 62 muškarca i 19 žena. Zastupljenost žena u crnogorskom parlamentu sada iznosi 23,45 odsto. Još malo pa će polovinu stanovništva Crne Gore zastupati četvrtina predstavnica u parlamentu.

Demokratska partija socijalista među 36 poslanika ima deset žena. Demokratski front ima 18 poslaničkih mjesta, četiri pripadaju ženama. Dva poslanička mandata pripala su ženama sa izborne liste „Velike koalicije Ključ“ koja ukupno ima devet poslanika. Demokrate Crne Gore imaju osam poslanika, među kojima su dvije žene, dok je od četiri mandata Socijaldemokratske partije jedno pripalo ženi. Manjinske partije i Socijaldemokrate nemaju žena među predstavnicima naroda.

Predsjednik parlamenta je muškarac, dvojica potpredsjednika takođe. I predsjednik vlade je muškarac. I trojica potpredsjednika. Od 19 ministarstava, četiri vode žene. Prethodna vlada je imala 17 ministarstava i tri ministarke tokom većine svog mandata.

U Skupštini Crne Gore, na kraju mandata prethodnog saziva, od 81 poslanika bilo je 15, odnosno 18,5 odsto žena. Tokom četvorogodišnjeg mandata tog saziva zastupljenost žena uglavnom je iznosila 17 procenata. Napredak u broju žena ostvaren je po sili zakona.

Obaveza da političke partije na izbornim listama imaju 30 odsto žena uvedena je 2011. godine. Tada je u crnogorskom parlamentu bilo svega 13,6 odsto žena. Za svaki korak kojim je ta brojka povećavana bilo je neophodno propisivati sve preciznije zakonske obaveze. Zakon je izigravan najprije tako što su ženama pripadala dna izbornih lista. Dobijale su mjesta sa kojih, svima je bilo jasno, ne postoji šansa da budu izabrane. Kad je precizirano da žene moraju zauzeti svako četvrto mjesto na izornoj listi, pokazalo se da je neophodno spriječiti još jedan mehanizam za manipulaciju – onaj u kojem su žene podnosile ostavke na svoja mjesta koja su potom zauzimali muškarci.

Zakon o izboru odbornika i poslanika sada obavezuje partije da, u cilju ostvarivanja principa rodne ravnopravnosti, na izornoj listi imaju najmanje 30 odsto kandidata manje zastupljenog pola. Ali, precizirano je i da „na izornoj listi među svaka četiri kandidata prema redosljedu na listi mora biti najmanje po jedan kandidat pripadnik manje zastupljenog pola“. Podnosilac izborne liste koji ne bude poštovao ovo pravilo biće pozvan da nedostatak ispravi, ako to ne uradi, piše u Zakonu, izborna komisija odbiće proglašenje izborne liste. Precizirano je i da upražnjeno mjesto poslanika manje zastupljenog pola popunjava „prvi sljedeći kandidat na izornoj listi iz reda manje zastupljenog pola“.

Ostaje, naravno, pitanje – zašto isti zakon koji govori o 30 odsto zastupljenosti žena propisuje da će one dobiti svako četvrto mjesto na listi kad to jasno vodi zastupljenosti od jedne četvrtine koja je na kraju i skoro dostignuta. Jednostavno

Branka Bošnjak:
„Neznatan napredak
u učešću žena
u Parlamentu
je isključivo
rezultat djelovanja
propisanih kvota, a
ne političke volje“

Draginja Vuksanović:
„Neprihvatljivo je
da u rukovodstvu
Skupštine, ni u ovom,
ni u prošlom sazivu
nemamo nijednu
ženu, barem na poziciji
potpredsjednice, isto
je i sa Vladom”

je: u parlamentu žene nijesu imale snage da se izbore za svako treće mjesto na listi. Takav predlog je dobio većinu u Odboru za rodnu ravnopravnost, ali ne i u plenumu.

Iako su Izmjene zakona, ipak, očigledno dovele do porasta zastupljenosti žena, Crna Gora i dalje zaostaje za zemljama u regionu. U Hrvatskom Saboru ima 25 odsto žena, u Narodnoj skupštini republike Srbije čine 33,6 procenata.

Sagovornice *Monitora* iz crnogorskog parlamenta smatraju da je broj žena u crnogorskom parlamentu i dalje premali.

„Primjećuje se neznatan napredak u učešću žena u parlamentu, ali to je isključivo rezultat djelovanja propisanih kvota, a ne političke volje. Bilo je više nego očigledno da sve partije, prinuđene Zaknom, pribjegavaju pukom ispunjavanju kvotau. Malo partija se odlučilo da prvu ženu stave na poziciju prije Zakonom propisanog četvrtog mjesta na izbornoj listi”, kaže za *Monitor* **Branka Bošnjak**, poslanica Demokratskog fronta. Ona naglašava da je na listi pokreta za promjene, u okviru Fronta, bilo skoro pola žena i da je u okviru kvote PZP-a žena zauzimala treću poziciju.

Bošnjak primjećuje da su trenutno tri poslanice, odnosno 15,1 odsto na mjestima predsjednica skupštinskih odbora i ocjenjuje da se i po tome vidi nedostatak političke volje za ravnopravnim odnosom muškaraca i žena. „Takođe nemamo niti jednu ženu na potpredsjedničkom mjestu Parlamenta ili, ne daj bože, da je predsjednica parlamenta, što ponovo pokazuje nedostatak političke volje. Vidjećemo da li će novo rukovodstvo i dalje tretirati Odbor za rodnu ravnopravnost kao ‘siročić’ i hoće li, makar, njegovoj predsjednici dodijeliti kancelariju. I to govori o položaju žena. Sve se svodi na ispunjavanje norme, suštinski smo daleko od ravnopravnosti”, konstatuje Branka Bošnjak. Ona objašnjava da je standard u Savjetu Evrope sa 30 porastao na 40 odsto, a da smo mi još uvijek ispod 25 odsto žena u Skupštini.

Zdenka Popović, poslanica Demokrata Crne Gore, podsjeća da je od izmjena Izbornog zakona 2011. i uvođenja kvota od 30 odsto za žene na kandidacionim listama za lokalne i parlamentarne izbore, broj žena u Skupštini porastao sa 13,6 na 23,45 procenata. „Dakle, nema i dalje ništa od ravnopravne zastupljenosti muškaraca i žena, iako je to jedan od uslova demokratije u koju se svi zaklinjemo. Smatram da se sadašnja garnitura dugogodišnjih političara teško odlučuje da svoju fotelju prepusti ženi, pravdajući se stereotipima da smo mi i dalje tradicionalno društvo i da žena prevashodno mora biti stub porodice, a da je politika prljava i isključivo namijenjena muškarcima”, ocjenjuje Zdenka Popović.

Prema njenim riječima više žena na mjestima odlučivanja biće tek kada dođe do smjene generacija na političkoj sceni Crne Gore, jer je, kako kaže, nova generacija političara itekako svjesna uloge i značaja žena u crnogorskom društvu. „Žene moraju biti ravnopravne u svim oblastima života pa i u politici, naročito zbog sve većeg interesovanja žena da se aktivno uključe u politički život Crne Gore. Vrlo je važno da žene budu solidarne i pomažu jedna drugoj jer je to najlakši i najljepši put da se na valjan način pozicioniraju, prije svega u svojoj partiji, a onda i na kandidacionoj listi za odbornice i poslanice”, smatra Zdenka Popović.

Draginja Vuksanović iz Socijaldemokratske partije kaže kako ne odobrava kada se o učešću žena u političkom životu govori u brojkama i procentima – na primjer da ih mora biti 30 odsto na izbornim listama. „Žena ima sada više u parlamentu, nego u prošlim sazivima, što je dobar znak da polako izlazimo iz ‘procentualnih’ okvira. Ne smatram da ih je i dovoljno, posebno na pozicijama gdje se odlučuje. Neprihvatljivo je da u rukovodstvu Skupštine, ni u ovom, ni u prošlom sazivu nemamo nijednu ženu, barem na poziciji potpredsjednice, isto je i sa Vladom. Ne sjećam se da smo u istoriji Crne Gore imali ženu da se kandidovala za predsjednicu države”, kaže Draginja Vuksanović.

Vuksanović tvrdi da žena sa moralnim i profesionalnim kvalitetom ima sposobnost da se izbori sa svim izazovima. „Žena nije broj, žena nije procenat. Ovdje je riječ o ženi u Crnoj Gori. A, žena u Crnoj Gori umije, zna i može i hrabrija je od bilo kog muškarca, kada treba iznijeti na svojim plećima teret odgovornosti

Zdenka Popović:
„Nema i dalje ništa
od ravnopravne
zastupljenosti
muškaraca i žena,
iako je to jedan od
uslova demokratije
u koju se svi
zaklinjemo”

zbog važnih odluka. Bilo da je riječ o ženi domaćici, političarki ili onoj koja se bavi nekim drugim poslom ili pozivom“.

Nezaobilazna činjenica u priči o ženama u politici je i to da opozicija ne učestvuje u radu skupštine.

Zdenka Popović kaže da bojkot Parlamenta u kojem učestvuje i devet žena iz opozicionih partija baca novo svjetlo na dubinu političke krize u kojoj se nalazi Crna Gora. „Na taj način su pokazale zrelost, odgovornost, solidarnost i puno razumijevanje političkog kolapsa u koji smo kao društvo upali zbog tvrdoglavog stava vladajuće koalicije da sujetno vodi našu državu bez traženja kompromisa i dobrih rješenja“.

„Moramo imati u vidu da skoro pola izabranih poslanika pa tako i poslanica bojkotuje Skupštinu. Opravdani bojkot zbog neregularnosti izbora i insceniranog državnog udara dovodi do toga da nemamo pravu sliku parlamenta niti se može govoriti o pravom predstavljanju građana, pa tako i žena“, kaže Branka Bošnjak. Ona smatra da je teško iz „ove kompleksne i nezdrave političke situacije“ izvući problem zastupljenosti žena i rodne ravnopravnosti i govoriti o njemu kad su bila suspendovana osnovna ljudska prava na slobodan izbor i fer izbore. „Žene su aktivne učesnice tih dešavanja, bilo da su na jednoj ili drugoj strani“, kaže Bošnjak.

Skupština Crne Gore trenutno funkcioniše uglavnom kao skup dizača ruku. Vlada predloži, parlament bespogovorno prihvati. U sjeni takve slike zasad ostaje broj ženskih ruku koje glasaju i ženskih glava koje nijesu tu.

Miloš BAKIĆ

Žene i parlamentarni izbori 2016.

Panel diskusija Žene i parlamentarni izbori 2016. održana je, 6. decembra, u organizaciji Monitora i Centra za istraživačko novinarstvo (CIN), a pod pokroviteljstvom ambasade Holandije. Na skupu održanom u hotelu CentreVille učešće su, kroz uvodna izlaganja, uzeli i Barbara Rotovnik, ispred Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, Nada Drobnjak, bivša poslanica u Skupštini Crne Gore (DPS), Branka Bošnjak, poslanica u Skupštini Crne Gore (DF), Nataša Vuković bivša poslanica u Skupštini Crne Gore (Ključ), Karen Gainer, pravnica, kanadska aktivistkinja za ljudska prava sa dugim iskustvom u regionu i Paula Petričević, rodna teoretičarka i predavačica Ženskih studija, iz NVO Anima. U ime pokrovitelja i organizatora na skupu su govorili predstavnik ambasade Holandije Luuk Nijman, direktorka CIN-a Milka Tadić-Mijović i urednica Monitora Milena Perović-Korać.

U ovom dodatku predstavljamo skraćene izvode iz diskusija i rasprave koja je slijedila uz zaključke i preporuke koje su formulisane na kraju debate.

Ravnopravne samo na papiru

Iste, 2007. godine, kada je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju i krenula u istorijski proces pridruživanja i usklađivanja sistema sa EU, Crna Gora je donijela Zakon o ravnopravnosti polova, kao dio seta antidiskriminatorne legislativne.

Danas, gotovo deset godina nakon usvajanja zakona, još smo na početku. Crna Gora je daleko od društva jednakih šansi za sve njene građane. Ne samo za žene, već i za osobe sa invaliditetom, pripadnike siromašnog sjevera, ljude sa rubova gradova, predstavnike manjinskih grupa – etničkih, vjerskih, seksualnih, one koji zastupaju manjinska mišljenja, obične ljude koji biju svoje lične bitke za pravdu.

Zakon usvojen daleke 2007. ističe da „rodna ravnopravnost podrazumijeva ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim oblastima javnog i privatnog sektora” i obavezuje kako državnu, tako i lokalnu upravu i političke stranke da o tome vode računa. Ali, danas se dešava da učešće žena u državnim institucijama, umjesto da raste – opad ili stagnira.

U novoj Vladi Crne Gore svega su četiri žene – isto kao u prethodnom sastavu. Nakon izbora 2016, nešto je veći broj žena u parlamentu. Ipak, sa procentom od 23 odsto žena u parlamentu i dalje smo na začelju u Evropi, ali smo bolji nego u nekim ranijim sazivima – kada smo imali ispod 15 odsto poslanica u parlamentu.

Na ovim izborima ni jednu listu za republički parlament nije vodila žena, što je samo još jedan dokaz da je naše društvo dominantno autoritarno, sa vodećom ulogom muškaraca. Tu se na žalost mnogo ne razlikuju partije vlasti od partija opozicije.

Crna Gora nikada na čelu države nije imala predsjednicu, niti premijerku. Vrijeme je da se stvari mijenjaju i vrijeme je da se mi same jače i glasnije borimo da naša uloga u društvu bude drugačija. Jer, samo ćemo tako promijeniti Crnu Goru.

Naš cilj je da podstaknemo debate o ovoj temi među različitim društvenim akterima, uključujući predstavnike državnih institucija, političkih partija, civilnog sektora i akademske zajednice.

LUUK NIJMAN, PREDSTAVNIK AMBASADE HOLANDIJE

Prava žena su naš prioritet

Promocija učešća žena u političkom i ekonomskom životu je prioritet za Holandiju, zbog čega smo podržali ovaj važan projekat *Monitora* i *Centra za istraživačko novinarstvo Crne Gore*. Ja ću pokušati skicirati kako Holandija promovise rodnu ravnopravnost u zemlji, u našoj spoljnoj politici kao i kroz EU.

Holandski Ustav u svom prvom članu navodi: „Sve osobe u Holandiji će se ravnopravno tretirati u jednakim okolnostima. Diskriminacija na osnovu religije, uvjerenja, političkog mišljenja, rase ili pola ili na bilo kom drugom osnovu neće biti dozvoljena”. Ovaj član predstavlja osnovu za nastojanja naše vlade za promociju jednakosti, kao i zastupljenosti žena u

javnom životu.

Holandija pokušava da ovo u praksi ostvari kroz različite mjere:

- Na našim ulicama, policijski patrolni timovi su uvijek sastavljeni od muškarca i žene. Istraživanja su pokazala da je prisustvo žena u policijskim snagama smanjilo nasilje.

- Holandski Državni zavod za statistiku izvještava da je broj zaposlenih žena porastao brže u proteklih deset godina u odnosu na broj zaposlenih.

- Više žena dobija diplome visokog obrazovanja od muškaraca.

- Holandska vlada podstiče kompanije da imaju fleksibilno radno vrijeme za žene, posebno kada su u drugom stanju. Ove godine smo povećali dodatak za roditelje s djecom, s ciljem da podstaknemo žene da kombinuju majčinstvo uz profesionalnu karijeru.

Mi takođe promovisemo rodnu ravnopravnost kroz našu spoljnu politiku. Zaštita prava žena je među top tri prioriteta Holandije i mnogi naponi su uloženi u suprotstavljanju diskriminaciji žena. Holandija je jedna od prvih zemalja u svijetu koja je imenovala ambasadora za ljudska prava, diplomatskog izaslanika koji promovise naše politike o ljudskim pravima u inostranstvu - uključujući i one koje se tiču zastupljenosti žena u političkom i ekonomskom životu.

Holandija takođe aktivno promovise Rezoluciju 1325 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija, koja ističe ulogu žena u prevenciji i rješavanju sukoba. To je naročito važno u ovo doba godine, kad se obilježava kampanja Narandžasti dan (Orange Day), koja se sastoji od 16 dana aktivizma u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja.

Takođe, vidimo da je jednak tretman muškaraca i žena bila osnovna vrijednost EU od njenog osnivanja:

- Povelja o osnovnim pravima EU predviđa ravnopravnost između žena i muškaraca u svim područjima, uključujući zapošljavanje, rad i zaradu.

- Brojni dokumenti, od kojih neki datiraju od 1957. kao što su Rimski ugovor (koja je obavezao države članice da poštuju pravo na jednaku zaradu za isti posao za muškarce i žene), podržava načelo ravnopravnosti polova.

Direktive EU su pravno obavezujuće za sve države članice i sve ih moraju implementirati u svoja nacionalna zakonodavstva. Država koja teži da postane članica EU mora usvojiti i primjenjivati takve zakone, takođe i dalje raditi na unapređivanju ljudskih prava svih svojih građana.

Nedavni Izvještaj pruža uvid u rodnu ravnopravnost u Crnoj Gori iz perspektive pristupanja. Naglasio bih četiri tačke:

-U političkom životu, implementacija akcionog plana o ravnopravnosti polova (2013-2017) se nastavlja. Izborne liste su u skladu sa novim kriterijima. Na lokalnom nivou, sve opštine su zaključili memorandume o saradnji sa centralnom Kancelarijom za rodnu ravnopravnost. Aktivnosti na lokalnom nivou za promovisanje ravnopravnosti polova treba nastaviti.

-Ostaje zabrinutost u vezi djelotvornog funkcionisanja referalnog mehanizma za rodnu ravnopravnost ustanovljenog novim zakonom o ravnopravnosti polova, kao i ukupnom ekonomskom osnaživanju žena. Kancelarija Ombudsmana treba da poveća svoje kapacitete u ovoj oblasti, djelomično zapošljavanjem osoblja sa iskustvom u rodnim pitanjima.

-Na tržištu rada rodna neravnoteža je pogoršana kao rezultat regulatornih promjena u sistemu socijalne zaštite. Takođe su potrebne dodatne mjere za prevazilaženje neprijavljenog rada, neaktivnosti i nezaposlenosti među ženama.

-Rodno nasilje je i dalje zabrinjavajuće. Crna Gora je preduzela prve korake za implementaciju Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Nova (2016-2020) strategija za borbu protiv nasilja u porodici je usvojena u decembru.

Izvještaj zemalja EU i istraživanje koje je predstavljeno danas pokazuju da se Crna Gora i dalje suočava sa izazovima u području zastupljenosti žena u javnom životu. Događaji poput ovog danas pomažu podizanju svijesti o pravima žena. To doprinosi razvoju demokratije u kojoj svako ima pravo na jednak tretman. To zemlju približava EU.

Politička zastupljenost žena u Crnoj Gori nije poboljšana

Zadovoljstvo je učestvovati na današnjoj panel diskusiji. Dobro je podstaknuti raspravu o pitanju zastupljenosti žena u političkom i ekonomskom životu između svih važnih aktera u Crnoj Gori uključujući i međunarodne organizacije, medije i civilno društvo. Zato mi je drago da Ambasada naše države članice, Holandije, podržava ovaj projekat jer je to važno za novinare, da doprinesu boljem položaju žena kroz njihove analize i izvještavanja.

Ravnopravnost između žena i muškaraca je jedna od osnovnih vrijednosti Evropske unije. Pitanje rodne ravnopravnosti u političkom i ekonomskom životu zemlje zahtijeva stalnu edukaciju i podizanje svijesti svih članova društva, a tu uvijek ima prostora za poboljšanje ne samo u Crnoj Gori i drugim zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima, već i unutar EU-a.

Nedavno objavljeni Izvještaj Evropske komisije o Crnoj Gori naglašava da ostaje zabrinutost u vezi djelotvornog funkcionisanja referalnog mehanizma za rodnu ravnopravnost utemeljenog novim zakonom, kao i ukupnom ekonomskom osnaživanju žena.

Implementacija Akcionog plana o ravnopravnosti polova 2013-2017 se nastavlja, uglavnom fokusirajući se na zatvaranje rodnog jaza u političkom životu, kao i na podizanju svijesti. Međutim, izbori u oktobru 2016. nijesu pokazali da je taj jaz zaista zatvoren u praksi. Novoformirana vlada ima četiri ministarke, isti broj kao i ranije, pri čemu se postotak žena u Vladi smanjuje zbog povećanja ministarskih pozicija. Osim toga, ni na jednoj od tri pozicije potpredsjednika nije žena. Konačno, politička zastupljenost žena nije poboljšana u parlamentu – parlamentarni odbori takođe treba da budu uravnoteženiji!

U 2014. godini, Odbor UN-a za ekonomska, socijalna i kulturna prava objavio je zaključna zapažanja o izvještaju Crne Gore u vezi implementacije Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Komitet je zabrinut zbog nedostatka odgovarajućih finansijskih i ljudskih resursa za efikasno sprovođenje politike rodne ravnopravnosti, nedovoljnu zastupljenost žena na višim i pozicijama odlučivanja, i nastavak stereotipa u vezi sa polom.

EU se zalaže za integraciju rodne perspektive u sve grane društva i promoviše konkretne mjere za povećanje broja žena na tržištu rada, kao i u politici, kako bi se osiguralo da žene imaju jednake šanse u osiguravanju boljeg obrazovanja i treninge. EU je takođe snažno posvećena zaustavljanju rodno zasnovanog nasilja.

EU je krenula na put uvođenja rodne perspektive u sve svoje projekte, dok Rodni akcioni plan (GAP II) obavezuje Delegacije EU i zemlje članice da izvijeste o svojim aktivnostima i projektima u oblasti rodne ravnopravnosti na redovnoj osnovi. Projekat o kome govorimo danas je bio predmet jednog takvog izvještaja pripremljenog od strane Ambasade Holandije.

U tom smislu, želim da istaknem neke od rezultata našeg IPA 2010 Rodnog programa, realizovanog zajedno sa UNDP-om, s ciljem da se poboljša status žena reflektovanog kroz lični integritet, ekonomski napredak i političko predstavljanje. Drago mi je da vas obavijestim da je „projekat uspio u svim oblastima za 6 jačanje kapaciteta, poboljšanja mehanizama, unaprjeđenje politike i poboljšanje uslova za implementaciju Nacionalnog akcionog plana“. Između ostalih uspjeha, uspostavljena je saradnja na visokom nivou između ministarstava, parlamentaraca i ženskih organizacija o pitanjima promocije rodne ravnopravnosti. Ono što je najvažnije za našu temu danas, rodna osjetljivost u političkim strankama i upravnim organima je ojačala kao rezultat ovog projekta.

Kako bi se nastavilo sa ovom dobrom praksom, mediji, zajedno sa organizacijama civilnog društva, koji su aktivni

u ovoj oblasti, igraju ključnu ulogu. Zbog toga je današnja rasprava izuzetno važna, kao i projekt koji stoji iza njega.

Na kraju, želim da vas uvjerim da će EU nastaviti da podržava napore Crne Gore u podsticaju ženama da ostvare svoj puni potencijal, jer promocija ravnopravnosti polova i učešće žena u svim sferama političkog, ekonomskog i društvenog života je za dobrobit društva u cjelini.

MILENA PEROVIĆ-KORAĆ, UREDNICA U NEDJELJNIKU MONITOR

Nepravedna raspodjela moći

Istraživanje, provedeno u septembru 2016, pokazalo je da su građani spremni na promjene i da čekaju da se one dese. Rađeno je na uzorku od 880 porodica, to su bile telefonske ankete u 16 opština. Istraživanje je za potrebe *Monitora* i CIN CG uradio CEMI.

Više od polovine ispitanika, 54 odsto, smatra da trenutna raspodjela moći na političkoj sceni nije pravedna i da više žena treba da se uključi u politiku.

Da je došlo do napretka u učešću žena u politici, u posljednjih pet godina, smatra 75,5 odsto ispitanika. Od njih 68,5 smatra da je došlo do napretka ali da nema dovoljno žena uključenih u politiku generalno gledano.

Kada je u pitanju raspodjela ekonomske moći, većina odnosno 54,8 odsto smatra da su muškarci u boljem ekonomskom položaju od žena i tu prepoznaju neravno pravan položaj.

Građani vjeruju da bi neke oblasti društva bile znatno unaprijeđene kada bi veći broj žena bio u politici. Ukoliko bi na najvišim rukovodećim pozicijama u zemlji bile žene, smatraju da bi kvalitet dječje zaštite bio bolji. To smatra čak 87,4 odsto ispitanika. Da bi se tada u većoj mjeri poštovala ljudska prava smatra 79,5 odsto građana, 74 odsto anketiranih vjeruje da bi se socijalna pravda lakše dostigla, te da bi bilo manje korupcije. Da bi bio bolji ekonomski položaj generalno smatra 65,7 odsto ispitanika. Anketirani vjeruju da bi se reforme sprovodile mnogo bolje kada bi žene bile u većoj mjeri uključene u politiku.

Nažalost, prepoznaju se i neki stereotipi, tako da ispitanici ne vjeruju da bi – recimo – bezbjednosni sektor bio kvalitetniji i bolji kada bi žene bile više uključene u politiku.

Zanimljivo je da 75 odsto ispitanika smatra da bi trebalo da bude veći broj žena na izbornim listama i da su kvote opravdane. A 89,3 odsto anketiranih drži da bi bilo korisno za crnogorsko društvo da neku od političkih lista predvodi žena.

Podijeljeno je mišljenje o tome da li se aktivne političarke dovoljno bore za uključivanje žena u politički život Crne Gore. Takođe većina misli da žene u politici nijesu na pravi način predstavljene u medijima.

NADA DROBNJAK, DPS

Zakon spreman za primjenu

Nedavno sam čula da, ako hoćeš da te slušaju, govori glasno i govori kratko. Glasno da te čuju, a kratko da bi te voljeli. Znam da se u politici baš i nevolimo, ali kada se kratko govori i pošalje poruka vjerujem da lakše možemo da se dogovorimo oko onoga što je za sve nas važno. Prosto mi nije iznenađenje da smo iz svih političkih partija danas ovdje jer svi razumijemo značaj postizanja rodne ravnopravnosti u društvu.

Tom Keli je rekao da je neuključivanje žena u politiku isto kao igranje košarke jednom rukom. Meni je tužno da nakon toliko godina od usvajanja Zakona o rodnoj ravnopravnosti i osnivanja Odbora za rodnu ravnopravnost, moramo da ponavljamo ono što smo govorili i tada. Istraživanje ohrabruje da građani prepoznaju značaj ove priče, ali kada se dođe do donošenja konačne odluke onda se i građani drugačije opredjeljuju.

Imali smo posljednje izbore gdje se prvi put prepoznalo da političke partije šalju poruke ženama. Svaka iz svog svjetonazora - koji meni može da se dopada ili ne - ali značajno je da su konačno poslate poruke glasačicama. Pokušalo se uticati na taj dio biračkog tijela.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti je usvojen 2007. godine, 2015. on je izmijenjen i dopunjen. Prepoznao je da se odnosi ne samo na žene i muškarce već i na osobe drugačijih rodni identiteta. Usvajajući članove koje uređuju kaznenu politiku, poslata je poruka da će se voditi više računa o primjeni samog zakona. Ako se ranije moglo govoriti da je zakon samo deklarativan, sada sa kaznenim odredbama možemo imati njegovu adekvatnu primjenu.

U ovom izbornom procesu bilo mi je interesantno ono što se pominjalo na nivou ideja – da treba uvesti otvorene liste da bi građani i građanke znali za koga glasaju. Neću da sporim da je to unapređenje demokratije ali ako gledam sa pozicije povećanja broja žena na mjestima odlučivanja i u parlamentu, onda znam da je to korak unazad, jer bi žene i muškarci morali da imaju jednaka materijalna sredstva, pristup medijima i svim resursima da budu dovoljno prepoznatljivi da bi mogli očekivati jednako učešće i u parlamentu. Mislim da mi još nijesmo dosegli taj nivo, i da moramo sa zatvorenim listama, sa kvotama da idemo ka povećanju broja žena u parlamentu.

Smatram da treba povećati broj žena u parlamentu, broj rodno osviješćenih žena. Ali, u čitavoj priči treba da učestvuju i muškarci koji razumiju značaj dostizanja rodne ravnopravnosti u našem društvu.

BRANKA BOŠNJAK, DF

Politika nije samo muško zanimanje

Ako hoćemo nešto da istjeramo do kraja, moramo stalno pričati ovu priču iako nije lako razbijati tabue u crnogorskom društvu. Bila sam dio radne grupe koja je radila na izbornom zakonodavstvu i izradi zakona koji se tiče ženskih kvota. Prenijecu vam utiske sa tih radnih grupa da vidite koliko je to samo deklarativno zalaganje a ne istinsko.

Kada su se pominjale kvote, nije mi bilo svejedno da se osjećam kao dio nekog procentnog poena ili neke brojke, međutim shvatila sam da je to jedini način da uspijemo u ovoj sredini, da žene budu zastupljene na nekim mjestima odlučivanja.

Sada smo sa izbornim zakonodavstvom došli do nekog procenta od 23,5 odsto, u ovom sazivu imamo 19 žena. Ono što smo uspjeli izbornim zakonom jeste da bi taj broj trebao da bude i unaprijeđen, jer smo unijeli normu da, ako žena napusti parlament - da je mijenja prva žena na izbornoj listi, a ne sljedeći kandidat; a ako parlament napusti muškarac a sljedeća je na listi žena, tada ona ulazi. Tako da možda bude prostora da se ta brojka i poveća.

U PzP od početka imamo puno žena na rukovodećim položajima. Ali vrlo je teško sa partijama koje su nacionalne, jer kada smo radili izbornu zakonodavstvo imali smo kolege iz Bošnjačke stranke koji su nam otvoreno rekli da će oni na listama imati samo njihove supruge, sestre, nekog od rodbine jer prosto ne postoji interesovanje.

Mislim da je to zbog toga što se politika ovdje doživljava kao muško i prljavo zanimanje, pa onda žene malo bježe od

toga. U stvari, trebalo bi da je politika plemenita vještina gdje vi svoj interes podređujete opštem. To, nažalost, nije slučaj za sve političare. Posebno u tim malim sredinama vrlo je teško odjednom ubijediti žene da se bave politikom. Zato mi se sviđa što smo počeli sa ovim kvotama. Iako sada standard Savjeta Evrope nije više 30 već 40 odsto.

Kada smo pravili izborni zakon jedva smo došli do ovoga, na kraju je ovo bio neki kompromis (tih 30 odsto). SNP je bio za, kao i mi iz PzP u okviru DF-a, kao i Pozitivna - ali druge partije su pokazivale otpor. Međunarodna zajednica je tu odigrala bitnu ulogu da se dođe do kompromisa. Kada su se pravile liste to je činjeno kao nužno zlo. Znači prva, druga treća pozicija i onda ovdje mora žena, sa mrštenjem, kao nužno zlo.

Treba još da sazrijevamo u svemu ovome. Nadam se i da će muške kolege da nam pomognu i mislim da će i ovo izborno zakonodavstvo ići na revidiranje pa i ovaj član koji se tiče učešća žena na listama. Napraviće se pomak. Moramo i mi žene da budemo proaktivnije i solidarnije da bi se izborile za sve ovo. Prostora ima.

NATAŠA VUKOVIĆ, SNP

Pola zemlje, pola neba, pola moći

Rodna ravnopravnost je nešto što mene još uvijek drži u politici. Društvo je spremnije nego politička elita, pokazuje rezultat i ovog istraživanja. To je nešto što daje nadu, jer se većina političara - kada govori o rodnoj ravnopravnosti - brani time da smo mi veoma tradicionalno društvo. Iako znamo da to ne može biti opravdanje. Mnogo tradicionalnija društva od nas imaju veći broj žena na visokim pozicijama.

Priča o rodnoj ravnopravnosti ne smije biti privremeni ili povremeni cilj samo uoči izbora, a očigledno da je to najčešće. Ravnopravna zastupljenost mora postati potreba, a ne zakonski imperativ. Partije, mediji, društvo uopšte - ne bave se kontinuirano ovom temom. Moram da iskažem negodovanje i prema medijima jer su žene u važnim vijestima zastupljene svega 11 odsto, dok je u svijetu taj procenat negdje oko 24 odsto.

Pročitala sam da je milenijumski razvojni cilj za Crnu Goru da do 2020. broj žena na mjestima odlučivanja bude 40 odsto. Ovim tempom i ovim zakonskim rješenjem, koje jeste pomak ali je loše zakonsko rješenje, mi ne možemo postići taj cilj. Kažem da je loše zakonsko rješenje jer je propisano 30 odsto žena - a svaka četvrta na listi. Ko i malo zna matematiku zna da to nikako u praksi ne može biti 30 odsto. I dešava se da žene popunjavaju mjesta pri dnu izborne liste, što je u ovom izbornom ciklusu ipak manje vidljivo.

Moj predlog kako da 2020. možemo doći do tih 40 odsto: čitala sam da su se DPS i manjinske stranke dogovorile oko izmjena izbornog zakonodavstva u vezi sa pravima manjina. Zašto mi te izmjene, koje su u planu, ne iskoristimo, a imamo podršku svih evropskih institucija, da tražimo izmjene zakona i za pitanje rodne ravnopravnosti.

Moramo da radimo na promociji priče o ženskim pravima kod žena koje su na visokim pozicijama. Ne daje svaka žena na visokoj poziciji doprinos ovoj priči. Neke se trude da dokažu da one nisu tu po kvotama, nego po svojim zaslugama.

Za povoljniji ambijent u kojem bi političarke djelovale u punom kapacitetu potrebno je mnogo faktora. Demokratizacija političkih partija, bolja vidljivost kandidatkinja, veće povjerenje i partija i glasača, razbijanje stereotipa. O značajnim promjenama u društvu će se moći govoriti tek kada nam ne budu potrebne kvote.

Ne pristajem na priču o 30 odsto žena na mjestima odlučivanja, hoću 50 odsto. Uvijek volim da pomenem moto žena SDP Hrvatske, a to je i moj moto: *Pola zemlje, pola neba, pola moći*. To nam pripada, to nam niko ne daje, samo moramo da to jasno i glasno kažemo i da se izborimo za to.

Žene za demokratiju

Žene u politici. Na ovoj temi ja sam razgovarala i radila decenijama – prvo kao partijski aktivista, pravnik i član upravnog odbora u Kanadi, a kasnije u radu s političkim strankama u regiji i onda sa vladama Vijetnama i Šri Lanke radeći na tome kako da uključe rodnu ravnopravnost u okviru svojih sudova i ministarstava.

Moram priznati da sam kao mlada politička aktivistkinja u Kanadi – premnogo godina ranije – mislila da talentovane žene mogu efikasno učestvovati u donošenju političkih odluka bez ikakvih posebnih mjera. Vrijeme je pokazalo da sam bila u krivu.

Uključivanje žena u političko odlučivanje nije bio jednostavan proces ili, bolje reći, evolucija te ideje i njen put će i dalje biti prilično trnovit, krhak i cikličan. I dalje ostajemo više vani nego unutra kad se odluke donose.

Vidjeli smo izbor generalnog sekretara UN – nijesu se obistinile najave da će to biti žena iz ovog regiona. Momcima je udobnije sa jednim od svojih – opet.

Izvorni rodni paritet pri donošenju političkih odluka sa izuzetkom skandinavskih zemalja i dalje je nedostižan – u mojoj Kanadi, kao i ovdje u Crnoj Gori. To je i dalje prvi svjetski problem.

U Kanadi, naš izborni sistem nije pogodan za institucionalni dogovor – kao što su nametnute kvote za žene kandidate. To objašnjava zašto je Kanada rangirana na 63. mjestu od 193 zemalja. Iako je na izborima u 2015. izabran najveći broj žena poslanika do sada – još uvijek samo 27 odsto parlamenta – neznatno ispred Crne Gore, koja je na 74. poziciji.

Ali, kao što svi znamo, izborni zakoni su jedan alat za povećanje broja žena na pozicijama odlučivanja: drugi je političko vođstvo.

Opet, ako pogledamo izbore u Kanadi 2015, premijer Justin Trudeau imenovao je kabinet sa polovinom žena. Na pitanje zašto je imenovao polovinu žena u svom kabinetu on je jednostavno slegnuo ramenima i rekao – da je 2015. godina! To je bio jedini i pravi odgovor - konačno nema potrebe da se objašnjava ili opravdava zašto kabinet treba da ima rodni paritet.

Ali zašto je to bitno? Zašto je važno imati žene koje donose odluke?

Istraživanja pokazuju da je povjerenje javnosti raste kada se postotak žena povećava u kabinetu premijera. Ovo je fundamentalno važno jer ulazimo u ovaj novi nesređeni svijet, u novu eru erozije povjerenja javnosti u demokratske institucije širom Evrope i Amerike. Javno povjerenje se povećava kako broj žena u kabinetu raste. Istraživanje, takođe, pokazuje da sa više žena u vladi dolazi do povećanja ulaganja u zdravstvenu i socijalnu zaštitu.

Ali, da razjasnimo nešto:

Jednom kada su žene izabrane – to ne znači da će one postati uticajne. Imati žene koje su uticajne pri donošenju odluka je poseban korak.

Žene koje su moćne – nužno ne znači da će koristiti svoj uticaj na povećanje prava žena i rodne ravnopravnosti. Opet to je poseban korak i ponovo ne mora nužno teći.

Dakle, važno je da bude jasno da za istinske promjene treba vremena i posvećenosti od svih političkih aktera.

Tajna reproduktivnog rada

Rezultati prezentovanog istraživanja javnog mnjenja pokazuju, po nekima optimistične, mada uglavnom očekivano tradicionalističke stavove crnogorskih građanki i građana po pitanju učešća žena u politici. Kao što se moglo i pretpostaviti, smatra se da bi najveći doprinos žena na rukovodećim pozicijama bio u oblastima tradicionalno vezanim za žene kao što su kvalitet dječje zaštite, zaštita ljudskih prava i postizanje socijalne pravde, te smanjenje korupcije. Takođe, stav većine je i da žene na rukovodećim pozicijama ne bi doprinijele tradicionalno „muškim“ poslovima kao što su vojska i policija.

Ovo kao i mnoga druga istraživanja pokazuju koliko su u našem društvu duboko ukorijenjene krute rodne uloge, koliko se različito shvataju sposobnosti i koliko su i dalje drugačija očekivanja od različitih polova. Prihvatljivo je da se žene bave politikom kaže preko 90% ispitanika, ali problem sa postojećim stanjem ima tek tanka natpolovična većina od 54%. Kako bismo mogli interpretirati ovu razliku?

Svakom od nas se desilo da čuje argumentaciju poput: „Žene imaju jednaka prava kao i muškarci, zašto ih onda i ne koriste?“ ili: „Žene, da hoće, mogle bi da budu politički, ekonomski i na svaki drugi način zastupljenije i moćnije“.

Zašto onda nisu i zašto ih, bez privremenih mjera afirmativne akcije, ima tek incidentno na mjestima društvene moći i odlučivanja? Zato što između javne i private sfere vlada zakon spojenih sudova i stoga što je nemoguće transformisati jednu bez transformacije druge oblasti.

Slon koji komotno sjedi ovdje u prostoriji zapravo je jako star, a ime mu je – reproduktivni rad, stari, dobri, nevidljivi, nepriznati, društveno nevalorizovani i necijenjeni rad koji dominantno obavljaju žene i koji se, riječima Katje Kobolt, „odvija tiho i neherojski“, a za uzvrat se beskonačno obnavlja, ali bez viška vrijednosti koji bi ga legitimisao, i bez robe koja bi se dala razmijeniti na tržištu. Iako nevidljiv, on je preduslov plaćenog rada, citiram: „Kapitalizam je izgrađen na plećima neplaćenog rada radnika širom sveta. Većina neplaćenih radnika su žene, a najveći deo neplaćenog rada odvija se kod kuće. Kućni rad čini dve stvari: reprodukuje ljudska bića – a time i radnu snagu – i svakodnevno priprema radnike za odlazak na posao.“

Odnos patrijarhata i kapitalizma nije slučajan i nasumičan, već kapitalizam direktno zavisi od patrijarhata i njegove podjele na javnu i privatnu sferu. Ove su oblasti odvojene i jasno orodene – sfera javnog, sfera produktivnog, plaćenog i priznatog rada pripada muškarcu, dok sfera privatnog – reproduktivnog, neplaćenog i nepriznatog rada pripada ženi. Pretpostavlja se, ili čak podrazumijeva, da žene ove društveno nevalorizovane poslove rade „slobodne volje“ i „iz ljubavi“.

Tržišna logika kolonizuje sve sfere našeg svakodnevnog života, preoblikujući na taj način i koncept materinstva. Neoliberalizam sprovodi retraditionalizaciju i repatrijarhalizaciju materinstva, te pod krinkom politika koje se promovisu kao dobre za žene (poput fleksibilnog i/ili djelimičnog radnog vremena, rada od kuće, dolaska na posao po pozivu, itd...), zapravo umanjuje njihovu ekonomsku moć i nezavisnost i vraća ih (zaobilaznim putem) u domen privatnog...

DISKUSIJA I ZAKLJUČCI

Tokom diskusije **Mirel Radić-Ljubisavljević**, predsjednica Foruma žena Socijaldemokratske partije kazala je da njeno dugogodišnje iskustvo pokazuje da, iako ima pomaka i u stavovima građana, što je pokazalo istraživanje *Monitora* i CIN-, stvari ne bi bile i promijenjene u praksi da nijesu uvedene kvote i principi afirmativne akcije.

Rajka Glušica, profesorica Opšte lingvistike na Filozofskom fakultetu u Nikšiću i članica koordinacionog odbora URA, kazala je da ta partija već neko vrijeme organizuje skupove na ovu temu u nastojanju da se ukaže na uzroke neravnopravnog položaja žena u Crnoj Gori. Ona smatra da je mizoginija duboko ukorijenjena u temelje društva.

„Jednom manjina, uvijek manjina“, kazao je **Dritan Abazović** iz URA ukazujući na mali broj političara i muških kolega na skupu. On smatra da raspodjela moći nije pravedna, i da je to problem cjelokupnog društva, a ne samo žena.

Na kraju rasprave, učesnicima debate predočeni su sljedeći zaključci i preoruke:

1. Crna Gora je napredovala po pitanju zastupljenosti žena u politici, ali je još daleko od evropskih standarda i pred njom su brojni izazovi implementacije rodne ravnopravnosti.

2. Unaprijeđen je zakonski antidiskriminatorni okvir, ali je implementacija još spora i nedovoljno efikasna.

3. Partije i vlasti i opozicije su nedovoljno posvećene pitanju rodne ravnopravnosti.

4. Naše društvo je, generalno, spremnije za promjene i traže veće učešće žena u politici, ali elite ne prate potrebe društva.

5. Građanke/građani u Crnoj Gori vjeruju da bi reforme bile brže, a društvo pravednije, kada bi na najvišim političkim pozicijama bilo više žena.

6. Odluke koje donose vlade u kojima ima više žena su bolje za društvo. U našoj zemlji nema žena na najvišim političkim funkcijama.

7. Kvote na izbornim listama su uticale na veću zastupljenost žena u Skupštini Crne Gore nakon izbora 2016, ali u parlamentu nije još postignut balans i zakonom propisan minimum žena poslanica (30 odsto, odnosno svako četvrto poslaničko mjesto). Broj žena u Vladi, nakon ovih izbora, nije se povećao.

8. Žene nijesu bile dovoljno vidljive tokom kampanje za parlamentarne izbore 2016. Nijednu izbornu parlamentarnu listu nije vodila žena. U medijima i na javnoj sceni bio je očit disbalans između žena i muškaraca.

9. Tokom kampanje 2016. partije su se ciljno obraćale i ženama biračima, ali rijetke su bile poruke o rodnoj ravnopravnosti.

10. Mediji bi trebalo da igraju značajniju ulogu u promociji rodne ravnopravnosti i većem učešću žena u politici.

11. Bilo bi poželjno stvaranje neformalne mreže žena političarki, novinarki i aktivistkinja civilnog sektora, kako bi se ojačali naponi u borbi za rodnu ravnopravnost i veću zastupljenost žena u politici.

Kvota laži

Načelno, svi su saglasni da u političkom životu treba da ima više žena i inicijativu da kvota za žene na izbornim listama poraste sa 30 na 40 odsto smatraju dobrodošlom. Međutim, trnovit put kojim je usvojena i sadašnja kvota, a naročiti svo izvrđavanje koje je pratilo njenu primjenu ne ulivaju optimizam

Ambiciozna je naša Vlada, revnosni su njeni planovi. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2017-2021 upisalo je, pored ostalog, da će tokom ove godine biti „unaprijeđene afirmativne mjere za rodnu ravnopravnost u Zakonu o izboru odbornika i poslanika” i propisane kvote usaglašene sa 40 odsto zacrtanih u Nacionalnoj strategiji za održivi razvoj. Samo nemamo parlament koji bi tu izmjenu izglasao. Skupština Crne Gore, nakon izbora iz oktobra 2016. funkcioniše sa malo više od polovine poslanika, za izmjene Zakona o izboru odbornika i poslanika potrebna je dvotrećinska većina. I kad bi opozicija bila u parlamentu, po svemu što smo do sada vidjeli, politička volja za stvarno povećanje broja žena u političkom životu – klimava je.

U sadašnjem sazivu Skupštine Crne Gore od 81 poslanika 19 je žena. U procentima - 23,46. To je najbolji rezultat u istoriji crnogorskog parlamentarizma. U prethodnom sazivu bilo je 15 žena, koje su činile 18,5 procenata.

Od 11 skupštinskih odbora, žene su predsjednice Zakonodavnog, Odbora za rodnu ravnopravnost i Odbora za antikorupciju. Preko 30 odsto žena je samo u Odboru za rodnu ravnopravnost i Odboru za evropske integracije. Prosjek zastupljenosti žena u radnim tijelima skupštine je 15,51 odsto.

Demokratska partija socijalista ima 35 poslanika - 10 žena (28,57%); Socijaldemokratska partija ima četiri poslanika – jednu ženu koja čini 25 procenata, Demokrate imaju osam poslanika - dvije žene, takođe 25 odsto. Dvije žene među devet poslanika u Velikoj koaliciji Ključ - Demos, SNP, URA čine 22,22 odsto, koliko i četiri žene među 18 poslanika Demokratskog fronta.

Na lokalnom nivou postotak žena je povećan sa 15% prije 2014. godine na sadašnjih 26,3 %.

Iako, kao i ranije, imamo četiri ministarke, procenat žena u Vladi je zapravo smanjen zbog povećanja ukupnog broja članova Vlade.

Evropska komisija je u Izvještaju o Crnoj Gori za 2016. godinu istakla da su izborne liste za parlamentarne izbore 2016. „poštovale isključivo minimalne zahtjeve, kada je u pitanju ravnopravnost polova”.

„Novinu u odnosu na prethodne izvještaje Evropske komisije predstavlja činjenica da su ova zapažanja iznijeta u ključnom dijelu izvještaja ‘Politički kriterijumi’, što je jasan pokazatelj važnosti ovog pitanja, kao jednog od prioritetnih u procesu pristupanja EU”, istakla je **Maja Raičević**, izvršna direktorka Centra za ženska prava tokom debate *Žene za izbor(e), žene za demokratiju* koju su organizovali Monitor i Centar za istraživačko novinarstvo.

Načelno, svi su saglasni da u političkom životu treba da ima više žena i inicijativu da kvota za žene na izbornim listama poraste sa 30 na 40 odsto smatraju dobrodošlom. Međutim, trnovit put kojim je usvojena i sadašnja kvota, a naročiti svo izvrđavanje koje je pratilo njenu primjenu ne ulivaju optimizam.

„Uvođenje kvota za veće političko učešće žena nije dalo adekvatne rezultate, jer je umjesto amandmana Centra za

Maja Raičević: „Na ‘argument’ da kvote ne garantuju kvalitet izabраних žena, moram odgovoriti protivargumentom - postojeće zakonsko rješenje ne garantuje ni kvalitet muških članova parlamenta”

Branka Bošnjak: „Ni postojeće rješenje ne bi bilo izglasano da nije bilo pritiska međunarodnog faktora na vladajuću partiju, pa neće ni ovo”

ženska prava, ombudsmana i SNP, koji je trebao da obezbijedi kritičnu masu od 30 odsto žena u parlamentu usvojeno rješenje koje je predložio DPS - da u grupi od četiri mjesta, jedno mjesto pripadne manje zastupljenom polu. Naš amandman je predviđao da u grupi od tri kandidata / kandidatkinje na izbornoj listi, jedno mjesto pripadne manje zastupljenom polu”, objašnjava u izjavi za *Monitor* Maja Raičević.

Ona ukazuje da nije poštovana preporuka UN Komiteta za zabranu diskriminacije žena iz 2011. godine. „Rezultat izmjena izbornog zakonodavstva je samo neznatno povećanje broja žena u Skupštini Crne Gore - 23,6 i lokalnoj vlasti 26 odsto. Zato smatram da izborni zakon treba ponovo mijenjati i da novim zakonskim rješenjem treba tražiti minimum od 40 odsto žena”, kaže Raičević i podsjeća da se na takvo rješenje Vlada obavezala Planom aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2017-2021, kao i Strategijom održivog razvoja.

„Suštinski nikada nije postojala politička volja da se značajnije poveća procenat žena na izbornim listama, odnosno u parlamentu. Deklarativno, nema niko ništa protiv, ali suštinski teško se to 'vari'. Standard kome se sada teži je 40 odsto. Propustili smo 30, a sada je Savjet Evrope digao ljestvicu za 10 procenata”, kaže za *Monitor* **Branka Bošnjak**, poslanica Demokratskog fronta i potpredsjednica Pokreta za promjene.

Ona kaže da nema nikakvu iluziju da će inicijativa za 40 odsto žena na izbornim listama dobiti iskrenu podršku, ali da to ne znači da se ne treba boriti i vršiti pritisak i pričati o tome. „Ni postojeće rješenje ne bi bilo izglasano da nije bilo pritiska međunarodnog faktora na vladajuću partiju, pa neće ni ovo”, kaže Branka Bošnjak uz ocjenu da je svaka inicijativa oko izmjene izbornog zakona nerealna ako se ima u vidu da je za nju potrebna dvotrećinska većina, a da je opozicija van parlamenta.

I Zdenka Popović, potpredsjednica Demokratske Crne Gore u izjavi za *Monitor* ocjenjuje da je inicijativa Centra za ženska prava da zakonom kvota za žene bude podignuta na 40 odsto dobra ideja, ali u ovom i ovakvom političkom trenutku gotovo nemoguća. „Imamo bojkot parlamenta od strane 39 poslanika, a vladajuća većina nije toliko rodno osviješćena da bi omogućila veće učešće žena u političkom životu Crne Gore”, smatra Zdenka Popović.

Po njenom mišljenju, veće učešće žena u političkom životu mora biti potreba, a ne nametnuta obaveza. „Međutim, činjenica je da bez obavezujuće nametnute obaveze, ne bi bilo žena u politici ili bi bile slabo vidljive.”

Kada se govori o učešću žena u političkom životu, ispod glasa se često može čuti da koliki-toliki porast broja žena nije ni na koji način donio boljitak. „Za sve kritičare ovih mjera, od kojih često čujemo 'argument' da kvote ne garantuju kvalitet izabranih žena, moram odgovoriti protivargumentom - postojeće zakonsko rješenje ne garantuje ni kvalitet muških članova parlamenta, što je, čini mi se i više nego očigledno”, kaže Maja Raičević.

Po njenim riječima partijski lideri do sada nijesu poštovali pravo žena da učestvuju u procesu odlučivanja i da će tek kad taj pristup bude obezbijeđen, žene vremenom moći da osnaže i počnu da autonomno zastupaju svoje stavove. Tada će, vjeruje Raičević, žene sve manje biti kanal za partijska nadgornjavanja. Po njenoj ocjeni, upravo su žene u prethodnom sazivu parlamenta bile među najaktivnijim poslanicama sa zavidnim brojem predloženih inicijativa i zakonskih amandmana.

Zdenka Popović tvrdi da vladajuća koalicija i dalje grčevito brani stereotipno mišljenje da je politika muški posao jer, kako kaže, čak ni obavezujuća kvota od 30 odsto žena nije ispoštovana ni u izvršnoj ni u zakonodavnoj vlasti, posebno ne na mjestima odlučivanja.

Branka Bošnjak postavlja i pitanje koliko se pojedine žene u politici iskreno bore za tzv. ženska pitanja i koliko su proaktivne u tom pravcu. „Iako se postotak povećao, nijesam baš primijetila da je vidljivost tog povećanja na zavidnom nivou. Žene i dalje nijesu dovoljno vidljive, a dosta je i do njih samih. Ono što je vidljivo je da manjka ženske solidarnosti. Ipak su partijski torovi još uvijek jači od želje da se iskorači i da budemo oko nekih pitanja jedinstvene, bez obzira kojoj

Zdenka Popović:
„Inicijativa da kvota za žene bude podignuta na 40 odsto dobra je ideja, ali u ovom i ovakvom političkom trenutku gotovo nemoguća”

partiji pripadamo", kaže Bošnjak. Ipak, kako tvrdi, ne gubi nadu i da bi Crna Gora mogla ubrzo dočekati da ima ženu na čelu države ili Vlade. Ta promjena bi, kaže, bila osvježenje u svakom pogledu.

Niko u Crnoj Gori ne zna kada će i na koji način ova zemlja dobiti cjelovit parlament. Ne može se očekivati da Vlada ispuni zadatak o povećanju kvote za žene koji je sama sebi dala. Time će žene biti u prednosti nad muškarcima: kad se broj prevara raspodijeli po glavi stanovnika Crne Gore, žene će dobiti barem koji promil više zbog ovog neispunjenog obećanja. Zapašće ih, dakle, veća kvota laži.

Miloš BAKIĆ

Žene za izbor(e), žene za demokratiju

U ponedjeljak, 29. maja u hotelu Centre Ville u Podgorici održana je debata *Žene za izbor(e), žene za demokratiju*. Debata je dio jednogodišnjeg projekta koji sprovode nedjeljnik *Monitor* i Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG), uz podršku Vlade Kraljevine Holandije. Cilj projekta je da podstakne debatu u društvu o poziciji žena u politici i ojača reforme koji vode ka ravnopravnom položaju oba pola.

Na debati su doneseni sljedeći **zaključci i preporuke**: učešće žena u politici nije žensko već pitanje napretka cjelokupnog društva; napredak u Crnoj Gori je napravljen, posebno kada je u pitanju zakonodavni okvir, ali je neophodna bolja primjena zakona u praksi i izmjena nekih zakonskih rješenja kako bi se dostigao željeni cilj – 50 odsto žena u politici; potrebno je inicirati izmjene izbornog zakona kako bi na listama bilo 40 a ne 30 odsto žena; pitanje ravnopravnosti polova mora biti sistemski rješavano i potrebna je jasno izražena politička volja; neophodan je dijalog žena i muškaraca u politici kako bi se postigla rodna ravnopravnost; treba raditi na demokratizaciji cjelokupnog društva i političkog sistema; radni i ekonomski položaj žena mora biti prioritetno političko pitanje; neophodna je vaća solidarnost žena i društva uopšte; treba formirati neformalnu grupu u kojoj bi učestvovala sve poslanice, a koja bi pratila pripremu i implementaciju zakonskih normi za postizanje rodne ravnopravnosti; neophodno je osigurati rodno osjetljiv pristup i procjenu uticaja pri izradi novih zakona i vladinih politika; potrebno je pružiti podsticaj za partije u promovisanju žena na više položaje unutar stranačkih struktura i povećanje vidljivosti kandidatkinja tokom izbornih kampanja; podsticati javne i stručne rasprave o političkom učešću žena; razvijati rodno senzitivno medijsko izvještavanje sa ciljem uklanjanja stereoptipa; razvijati rodno senzitivan sistem obrazovanja radi uklanjanja rodni stereotipa; potreban je kontinuitet u promovisanju rodne ravnopravnosti; napraviti studiju slučaja progona žena na javnoj i političkoj sceni Crne Gore.

Na prvi pogled, u moru drugih ključnih i teških pitanja, kao što su vladavina prava, korupcija, ekonomske reforme, javni dug, spoljnopolićka pitanja i izazovi, može se učiniti da tema participacije žena u političkom životu Crne Gore i nije tako važna. Ali, bez ravnopravnog učešća žena u političkom životu, nema tranzicije ka demokratiji, nema slobodnog društva, moderne Crne Gore i Evrope.

Crna Gora je konzervativno, gotovo okamenjeno društvo, u kojem vlada strah od promjena. Zato nije čudo što je zemlja u kojoj dominira autoritarna politička kultura i svijest, na začelju u Evropi po broju žena u parlamentu i što u ovom momentu nema ženu ni na jednoj od najviših političkih funkcija.

Višepartijski politički sistem, umjesto da unaprijedi, kao da dodatno degradira poziciju žena u društvu. Samo u jednom kratkom periodu imali smo ženu na čelu Skupštine Crne Gore. Žena nikada nije bila kandidatkinja na predsjedničkim izborima, niti je rukovodila Vladom. Mali broj političkih partija u Crnoj Gori na čelu ima ženu.

Iako je sistem kvota na izbornim listama, i to nakon pritisaka iz EU i inicijativa našeg civilnog sektora, donekle pomjerio stvari s mrtve tačke, napredak je nezadovoljavajući i nije suštinski. Gotovo sve političke partije samo zadovoljavaju zakonske propise, ali ne afirmišu u suštini princip ravnopravnosti. I tu se odlično slažu i naša vlast i opozicija.

Jasno, bez zastupljenosti žena u svim društvenim sferama, ne samo u politici, nema napretka. To je i glavni zaključak i našeg istraživanja, koje smo uradili tokom ovog projekta. Građani i građanke Crne Gore vjeruju da bi žene na najvišim političkim funkcijama značajno doprinijele promjenama u društvu, reformama, socijalnoj pravdi i vladavini prava.

HANK VAN DEN DOOL, AMBASADOR HOLANDIJE

Htio bih da zahvalim Monitoru i Centru za istraživačko novinarstvo Crne Gore što su nas okupili danas. Učešće žena u politici i ekonomskom životu je veoma relevantna i značajna tema i drago mi je što je ambasada Holandije bila u mogućnosti da vam pruži podršku.

Dozvolite mi da podijelim sa vama neka lična razmišljanja. Iako sam nerezidentni ambasador – živim i radim u Srbiji – trudim se da makar jednom mjesečno dođem u Crnu Goru. Ovog puta smo došli kolima, preko granice u blizini Durmitora. Kad god dolazim u Crnu Goru, zadivljen sam ljepotom ove zemlje. Svi njeni građani, bez obzira na rasu, pol, godište ili vjeru, zaista su blagosloveni što ovdje žive. S obzirom na to da ova divna zemlja pripada svima njima, svi oni treba da imaju predstavnike u političkom životu. Računica je laka: žene čine oko 50 posto crnogorske populacije, što znači da treba da čine polovinu ljudi koji su aktivni u politici.

Ipak, realnost je drugačija - u vašoj skupštini trenutno ima 19 žena, odnosno 23,5 posto. Željena cifra još uvijek nije dostignuta. Dodao bih da stanje nije mnogo bolje ni u Holandiji. Iako su njome 133 godine zaredom vladale kraljice (od smrti kralja Viljema III 1890. godine do inauguracije kralja Viljema-Aleksandra 2013. godine), njihov politički uticaj je bio ograničen. U našoj sadašnjoj skupštini koja je formirana nakog generalnih izbora u martu, od 150 poslanika samo 54 su žene, što čini skromnih 34 posto. Nikada nismo imali premijerku i mogu vam odmah reći da se to neće desiti ni u skorijoj budućnosti. Od 13 političkih partija koje imaju predstavnike u skupštini, samo jednom upravlja žena. Kao što vidite, ni mi još uvijek nismo postigli cilj ravnopravnog učešća žena u politici. Ovo je, dakle, naše zajedničko putovanje!

Želio bih da, samo kratko i ne ulazeći u detalje, istaknem tri tačke na temu žena u politici.

Najprije, nema razloga da se povećano učešće žena u politici tretira kao političko pitanje. To nikako nije političko pitanje! Ono se, zapravo, tiče čovječanstva. Uključivanje različitih zainteresovanih strana i njihov dijalog veoma je važan dio reforme. To je upravo ono što vi danas činite. Veoma mi je drago što je ova tema ujedinila vladine službenike, čitav

spektar političkih stranaka i civilno društvo. Takođe, okupila je i nezavisne međunarodne stručnjake. Dakle, dozvolite mi da ponovim, ovo nije političko pitanje i nemojmo to od njega praviti. Poenta je da se povede diskusija koja bi dovela do reforme.

Druga stvar koju želim da istaknem je da veće učešća žena u politici nije samo „stvar žena“. Nije bitno kojeg ste pola. Svi imaju koristi od većeg učešća žena u politici. Kvalitet argumentacije i, samim tim, kvalitet političke debate drastično se poboljšava kada i muškarci i žene daju jednak doprinos. Možda ste primijetili govor poznate glumice Helen Miren koji ovih dana cirkuliše kroz društvene medije, u kojem ona tvrdi da svako treba da bude feminista, bez obzira na pol. Ja se u potpunosti slažem sa tim. Drago mi je da vidim i muškarce i žene za ovim stolom. Nadam se da će i jedni i drugi učestvovati u današnjoj debati.

Treća i posljednja stvar koju sam htio da podijelim sa vama jeste da se ovo pitanje ne tiče „ljudskih prava“ ili „nediskriminacije“. Da, poenta je jednostavna: isključivanje žena iz političkog života je jednostavno pogrešno. Ono predstavlja kršenje ljudskih prava, kao i brojnih međunarodnih sporazuma koje su naše zemlje potpisale. Međutim, ima još nešto – to nije samo pogrešno, već i glupo. U politici su vam potrebni svi intelektualni kapaciteti koje možete da dobijete. Isključujući žene, gubite 50 posto već oskudnih resursa. I, ne zaboravite da žene čine 50 posto glasača. Bez dovoljnog broja žena u politici, 50 posto glasača imaće razlog da smatra da nije na odgovarajući način predstavljeno u parlamentu.

Dozvolite mi da ovim završim izlaganje i da vas ostavim sa tri, ili, ipak, četiri tačke za razmatranje: povećanje učešća žena u politici ne tiče se politike. To nije ni samo žensko pitanje. Ne tiče se ni isključivo nediskriminacije. I, ovo je zajedničko putovanje.

Želim vam raznolik i živu debatu. Hvala!

SUZANA PRIBILOVIĆ,
MINISTARKA JAVNE UPRAVE

Sedamdeset

je godina otkada su žene u ovom regionu stekle pravo glasa, a postizanje rodne ravnopravnosti je tema koja i dalje predstavlja izazov.

To pokazuje da je i za ove, kao i za sve druge promjene svijesti, neophodan protok vremena.

Premošćavanja jaza između rodne ravnopravnosti i uklanjanja strukturnih razloga rodne neravnoteže moći u različitim sferama društva jedan je od važnijih zadataka i izazova Crne Gore na putu ka EU, ali i uspostavljanja onog što danas predstavlja moderno i zrelo demokratsko društvo.

Princip rodne ravnopravnosti utkan je u crnogorski Ustav i zakonodavni okvir. Izmjenama izbornog zakona povećane su kvote zastupljenosti žena na kandidatskim listama partija.

U sadašnjem sazivu Skupštine od 81 poslanika 19 je žena ili 23,46%, što je najveće učešće u istoriji crnogorskog parlamentarizma. U Vladi imamo četiri ministarke od ukupno 19 ministara/ki – 21,05%. I na pozicijama pomoćnica ministara je preko 44% žena, što je značajno više nego u ranijem periodu. Na čelu mnogih institucija nalaze se žene: od državnog Univerziteta i medijskog Javnog servisa, do Vrhovnog suda i opštinskih rukovodstava...

Međutim, svjesni smo činjenice da statistike često nijesu realan odraz društvenih kretanja i da postoji prostor za adekvatniju zastupljenost žena u političkim partijama, kao i u izvršnoj, zakonodavnoj i sudskoj vlasti u Crnoj Gori.

Pozitivna iskustva pokazuju da veće učešće žena na mjestima odlučivanja igra ključnu ulogu u borbi protiv korupcije, povećanju opšte društvene stabilnosti i odgovornosti i utiče na povećanje nivoa kredibiliteta političkih procesa.

Ono na šta želim da ukažem na samom kraju: za svoje ravnopravno mjesto na društvenoj, političkoj i javnoj sceni žene moraju da se same bore! Niko sa strane neće nam to donijeti! A to prije svega podrazumijeva posvećenost ličnom obrazovanju, do najvećeg nivoa, u skladu sa sve zahtjevnijim standardima kojima teži moderno crnogorsko društvo.

AIVO ORAV,
ŠEF DELEGACIJE EVROPSKE UNIJE U CRNOJ GORI

Ravnomyjerna zastupljenost oba pola u politici je tema koja mora uključivati samo donosiocice odluka i predstavnike međunarodnih organizacija, već još važnije građane, civilno društvo i medije. Zahvalan sam Ambasadi Holandije za podršku ovom projektu, jer su prepoznali važnu ulogu koju novinari mogu igrati u zagovaranju boljeg položaja žena u politici.

Jednakost žena i muškaraca jedna je od temeljnih vrijednosti Evropske unije. Ova jednakost još uvijek nije postignuta u praksi, zbog čega se EU posebno zalaže da se to riješi unutar vlastitih granica, širom svijeta, kao i u zemljama našim budućim članicama. Bitno je da se načelo ravnopravnosti muškaraca i žena promatra u svim sferama života. Potrebno je mnogo više napora u Crnoj Gori da se smanji jaz polova u političkom životu. Parlamentarni izbori 2016. nisu to postigli, uprkos kvotama. Političke stranke poštovala su potrebu za minimalnim kvotama, manje od četvrtine poslanica su žene. Broj žena na ministarskim mjestima je isti, a nema ih ni među potpredsjednicima.

Međutim, ministarka Pribilović je na čelu jednog od najvažnijih ministarstava za proces pridruživanja Crne Gore EU i nadamo se da će reforma javne uprave koju će voditi podsticati veći broj žena na mjestima odlučivanja.

Važno je napomenuti da je u Izvještaju o nadgledanju izbora OESS/ ODIHR-a, koje EU koristi kao mjerilo u ocjeni izbora, predložena prioritarna preporuka: kako bi se postigla bolja ravnoteža između žena i muškaraca koji održavaju javno izabrana položaje, političke stranke mogu razmotriti unutrašnje mjere za promociju žena na više položaje unutar strukture stranke i povećanje vidljivosti kandidata za žene tokom izbornih kampanja.

EU će nastaviti da podržava napore koji vode uravnoteženom društvu u kojem žene mogu iskoristiti svoj puni potencijal u svim područjima političkog, ekonomskog i društvenog života. To je u korist društva u cjelini.

IVAN BRAJOVIĆ,
PREDSJEDNIK SKUPŠTINE

Moram se osvrnuti i na antifašističko naslijeđe Crne Gore u kontekstu političkih prava žena. Uvjeren sam da je jedno značajno dostignuće antifašističkog pokreta pravo glasa koje su žene u Crnoj Gori dobile 1946. Taj veliki civilizacijski iskorak je jedan od preduslova modernizacije naše zemlje. Ova činjenica treba da nam služi na ponos ali i da nas opominje da moramo raditi više kako bismo opravdali ovo naslijeđe.

Zastupljenost žena u zakonodavnoj vlasti je varirala od vremena kada su žene u Crnoj Gori prvi put dobile pravo glasa i iznosila je u prosjeku oko tri procenta tokom prve decenije. Ako se osvrnemo na period od početka višestranačja u Crnoj Gori, taj procenat je u nekoliko saziva bio isti kao u prvoj deceniji nakon dobijanja prava glasa, znači oko par procenata, dok je posljednjih nekoliko saziva bio između 10 i 17 procenata. Upravo na osnovu ovih podataka vidimo značaj izmjena Izbornog zakona počevši od norme minimum 30 procenata manje zastupljenog pola na izbornim listama, pa do rasporeda na listi i posljednje, veoma važne, izmjene kojima je predviđeno da ukoliko poslanica ili odbornica podnese ostavku njeno mjesto pripada isključivo sljedećoj kandidatkinji sa liste.

Suštinski, borba za punu ravnopravnost žena mora biti sistemska i mora biti u svim oblastima. Uvjeren sam da nijedno društvo ne može očekivati istinski napredak ukoliko u njemu muškarci i žene ne dijele moć i odgovornost, ravnopravno.

BRANKO ČAVOR, POSLOVNI DIREKTOR DPS-A

Često se smatra da privatnom sferom dominira žena a javnom muškarac. Potrebe porodice i poslova u domaćinstvu najvećim dijelom se oslanjaju na ženu što kao posljedicu ima da veliki broj žena zbog opterećenosti nema dovoljno izraženu ambiciju da aktivno učestvuje u političkom životu.

Razlog koji se nedovoljno pominje a koji bitno utiče na pretenziju žene da se bavi politikom je i način porodičnog vaspitanja. Produkt takvog patrijarhalnog vaspitanja ženske djece često rezultira njihovom zatvorenosti prema javnim poslovima.

Ono što je interesantno, što je jedna vrsta fenomena, da je više žena u Crnoj Gori u sudskoj vlasti. Sredinom 20. vijeka bio je zanemarljiv procenat žena sudija u Crnoj Gori da bi 50-ak godina kasnije, 2001. godine, u osnovnim sudovima bilo više od 50 odsto žena. Danas je takva situacija u Višem sudu i sudovima na višim instancama, a žene u njima nisu samo sudije nego i predsjednice tih sudova. Iz svega rečenog može se zaključiti da je situacija povoljnija i da će se takva tendencija nastaviti.

Da bi se postigla veća zaposlenost žena na pozicijama odlučivanja, potrebno je razvijati samopouzdanje žena, eliminirati neodlučnost, osloboditi se patrijarhalnih obrazaca i predrasuda, podsticati motivisanost žene za političkim angažovanjem, razvijati solidarnost polova, posebno solidarnost između žena.

NEBOJŠA MEDOJEVIĆ, LIDER POKRETA ZA PROMJENE

Ono što je važno, u ovom kontekstu, jesu dva procesa koja je Crna Gora prošla za ovih 27 godina. Pogrešna, negativna društvena procesa. Prvi je proces totalitarizma, a drugi neoliberalizma, ili globalnog neoliberalnog fašizma.

U uslovima totalitarizma teško je govoriti o političkim pravima žena i njihovoj participaciji u politici.

Neoliberalna ideologija je dovela sve građane koji nijesu pripadnici uske klase novih kapitalista u poziciju da se svakodnevno bore za elementarno preživljavanje. Najveće žrtve ovih ideologija su upravo žene. Ako pogledate radna prava zaposlenih žena, posebno u trgovini, to je na nivou robovskog položaja. Ako pogledate neke druge karakteristike, koje se koriste da bi se ocijenila tzv. vrijednost društvenog kapitala: broj razvoda, broj samohranih majki, nasilje u porodici, porast narkomanije kod maloljetnika, porast nasilja kod maloljetnika..., i ako pogledate koliko to utiče na kvalitet života žena, vidjećete da one imaju ključni egzistencijalni problem - kako prehraniti i sačuvati porodicu.

I žene i muškarci u Crnoj Gori, svaki njen građanin, imaju primarni zadatak da ona postane demokratska zemlja. Da se totalitarni režim smijeni. Do tada svi ćemo biti ugroženi, a žene još ugroženije nego što su sada.

DANILO ŠARANOVIĆ, PREDSJEDNIK MLADIH DEMOKRATA

Ne samo u Crnoj Gori, ovo pitanje je izazov i za brojna demokratska društva. U zakonodavnim domovima zemalja poput Velike Britanije, SAD, Kanade, nivo učešća žena se kreće između 20 i 30 odsto.

Ustav Jugoslavije je još 1945. godine stavljao žene u ravnopravan položaj sa muškarcima, dok su žene u Švajcarskoj, na primjer, pravo glasa dobile tek 1971, a u Lihtenštajnu 1984. Nije teško izvesti zaključak da se ključ za rešenje ovog pitanja nalazi upravo u političkim partijama. Nije dovoljno partijskim dokumentima i izbornim zakonodavstvom definisati

ovo pitanje. Neophodno bi bilo naći način za kreiranje takvog političkog ambijenta koji bi samim ženama bio dovoljno privlačan za njihovo veće učešće u političkom životu. Banalizacija političkih prilika, i politički ekstremizam koji je nerijetko prisutan na političkoj pozornici Crne Gore potpuno opravdano kod značajnog broja žena ima demotivirajući efekat. Obavezujuće kvote koje predviđa crnogorsko zakonodavstvo jesu daleko pozitivan efekat ali ne na željenom nivou. Stoga je potrebno preći sa nivoa deklarativnog na nivo suštinskog i učiniti maksimum napora da bude potpuno normalno da se žene nađu na nekoj od rukovodećih pozicija partijskih, ali i zakonodavne i izvršne vlasti.

RANKO KRIVOKAPIĆ,
LIDER SDP

Crna Gora je i u ovoj oblasti, kao i u drugim oblastima, riješila statusne stvari. Legistlativa je donešena, podignute su minimalne kvote za predstavljanje dama u političkom životu. I forma je ispunjena. Ali to je kao da ste napravili bocu u koju ste usuli nedovoljno vina, a i to vino u boci se pokvarilo.

To su limiti s kojima se Crna Gora suočava. Međuzavisnost je jasna: više demokratije, više socijalnog razvoja, više vladavine prava i biće više žena i u politici i stimulacije i više uspješnosti. Slažem se da je jedan od uzroka ovog stanja i to što nije bilo više žena u politici. Najbolji primjer je DPS. Najbolji njihov period je bio kada je na čelu DPS bila žena.

Kolega Medojević je ukazao na ključnu oblast - a to je radno pravni položaj žena. U divljoj tranziciji i, u mnogo čemu, divljem kapitalizmu koji vlada u Crnoj Gori položaj žena je sve teži. Moglo bi se govoriti o obespravljenosti. Nema efikasnog inspekcijskog nadzora, sudski postupci su vrlo rijetko uspješni. Velika nezaposlenost sve to stimuliše. Tako da je naša socijalna struktura, a samim tim i položaj žena, mnogo bliža afričkoj, nego evropskoj. To treba da postanu dominantne teme u političkom životu.

DRITAN ABAZOVIĆ,
PREDSJEDNIK URA

Ravnopravnost polova treba da bude prirodno stanje jednog društva. Ne možemo da izbjegnemo političku priču, a najvažnije je da ovdje ne funkcionišu elementarni uslovi za demokratsko sprovođenje zakona. Ne postoji parlament u ovom trenutku. Mi pričamo o broju žena u njemu, a parlament je blokiran. I onda treba pričati - povećao se broj poslanica u parlamentu. To jeste važno, ali nije presudno jer nam ne funkcioniše elementarni parlamentarni život.

A mi toliko brinemo o ženama da smo nedavno ukinuli naknade za majke. Mislimo li da ovakvi ataci na njihov život, podstiču žene da se više angažuju, da se bave politikom? Ne, mi devalviramo ukupni društveni ambijent. Naša je obaveza da, prije svega, vratimo vjeru u demokratski sistem. Naglasio bih kvalitet ovog istraživanja koje je jasno pokazalo da ljudi vjeruju da bi političke promjene bile moguće ukoliko bi došlo do većeg uključivanja žena u politiku.

Muškarci nijesu položili ispit, nijesu mogli u svim ovim političkim turbulencijama da dovedu do političkih promjena, zbog toga je dobro da to urade žene. Da budu faktor koji će presudno uticati da značajnije iskoračimo u političke promjene. I da konačno stvorimo uslove da budemo demokratska i prosperitetna zemlja.

NADA DROBNJAK, DPS

Citirala bih Margaret Tačer: „Ako želiš da nešto bude rečeno pitaj muškarca, a da nešto bude urađeno - pitaj ženu“. To se pokazuje kao takvo i u Crnoj Gori. Kada se radi o demokratiji onda ne stavljamo neku važnu oblast na čekanje već se njom bavimo. Pitanje ravnopravnosti muškaraca i žena ne može da čeka dok mi završimo neke procese. Ne treba polemisati sa tim da li je položaj žena u društvu političko pitanje.

Treba promovisati i povezivanje žena iz različitih partija. Neophodno je i da u partijama jače i snažnije rade ženske grupe. One moraju imati jasno definisan program i jasna finansijska sredstva unutar svojih partija. Neophodno je povezivanje ženskih grupa i mladih unutar partija, neophodno da se povežu.

Da bi se postigla rodna ravnopravnost u Crnoj Gori, za početak je dovoljno poštovati zakone. Da bi pitanje broja žena na mjestima odlučivanja bilo održivo i da bi žene uzele onaj dio odgovornosti i moći, vlasti koji im pripada, najveći odgovor moraju da daju političke partije. Zato me danas raduje da smo od lidera partija čuli da je to za njih važno pitanje i da će se zalagati da bude više žena na mjestima odlučivanja.

I danas smo čuli da žene treba da se bave porodicom. Da, ali i muškarci treba da se podjednako bave porodicom. Kao odgovorni političari i političarke treba to pitanje da stavimo na dnevni red, preraspodjelu obaveza u privatnoj, kako bi u javnoj sferi uspjeli da postigemo ravnopravnost.

BRANKA BOŠNJAK, PZP

Puno se na ovu temu govori a malo radi, i više se deklarativno zalažemo za rodnu ravnopravnost nego suštinski. Pomak se, ipak, primjećuje.

Pričamo da bi ženska solidarnost trebalo da bude veća, sa čim se potpuno slažem, ali se bojim da to nije moguće jer je sve ispolitizovano i sve je u nekim partijskim rovovima.

Rodna statistika jeste bolja jer smo uveli kvote, ali svi koji su učestvovali na izmjenama zakona znamo kakva je bila polemika po tom pitanju i da nije međunarodni faktor izvršio pritisak da kvota ne bi ni bilo.

Ono što je mene strašno zaboljelo bez obzira na to što mislim o zakonu o majkama, kako ga zovemo, je odnos prema tim ženama. Najviše me zaboljela nesolidarnost prema tim ženama onih koji su ulazili u parlament. Ti pogledi sa visine, to je oličenje moralne degradacije Crne Gore. Nijesam ni tada primijetila preveliku žensku solidarnost.

Mislim da je sve u nama. Koliko mi želimo da budemo aktivne takva će biti naša pozicija. Svjesna sam da mnoge žene ne nalaze vremena da se aktivnije bave politikom. Ali sistem kvota je stimulativan i treba ići i na kvotu od 40 odsto.

Apelujem na sve svoje kolegice da u parlamentu budemo glasnije i solidarnije. Da iskoračimo iz partijskih okova.

LJILJANA ĐURAŠKOVIĆ, NOVA

Mnogo je predrasuda o ženama koje moraju da se obore u Crnoj Gori. Prva je da je politika isključivo muška profesija i da žene nisu zainteresovane da se bave politikom. Ili da na mjesta odlučivanja dolaze koristeći svoje ženske atribute a ne kvalitete, da nemaju potrebne vještine i znanje da vode politiku. A žene su disciplinovane, uporne, nepotkupljive, dobri i strpljivi pregovarači, hrabre i odgovorne.

Dominacija žena u politici nije cilj rodne ravnopravnosti, već podjela odgovornosti između polova. Uvedene kvote nijesu diskriminacija, već kompenzacija postojećih barijera koje sprečavaju žena da zauzmu fer i pravedan udio u politici. Mediji oblikuju percepciju javnosti i mogu pomoći podizanjem svijest građana da prihvate žene u politici.

ZDENKA POPOVIĆ, DEMOKRATSKA CRNA GORA

Moram da prokomentarišem da predsjednik parlamenta kada treba da čuje glas žena napušta ovaj skup. Zaista neprimjereno uz uvažavanje da možda ima neke neodložne obaveze. Ipak je morao biti tu i čuti glas žena. Pitanje rodne ravnopravnosti djeluje kao pitanje koje nije prioritetno u situaciji kada imamo ogromne probleme na ekonomskom, socijalnom i političkom planu. Ipak ovo pitanje ne može da se odlaže. Ne postoji racionalan razlog za manje učešće žena u politici jer je stereotip da žene ne žele da se bave politikom, da su muškarci uspješniji od njih u politici, da žena mora da se posveti kući i porodici. Jedini ograničavajući faktor je nedostatak vremena.

Saglasna sam da bi trebalo formirati neformalnu grupu u kojoj bi učestvovala sve poslanice bez obzira na političku pripadost i koja bi pratila pripremu i implementaciju zakonskih rješenja posebno u oblasti obrazovanja, zdravlja, nasilja nad ženama. Ipak bojim se da nema solidarnosti, da je jača partijska zarobljenost.

ANKA VUKIĆEVIĆ, DEMOS

Odnos prema ženama u politici u Crnoj Gori je isti kao i odnos u društvu, porodici. Ali živimo u vremenu promjena i ja se nadam da će promjene na ovom polju ići mnogo brže nego do sada. Tema o ravnopravnosti i učešću žena u politici je najčešće aktuelna u okviru nekog projekta kao što je ovaj ili uoči izbora, kada se prebrojava da li su ispoštovane kvote.

Mediji mogu da odigraju velku ulogu da afirmišu veći broj žena u politici. Aktuelnost ove teme mora imati kontinuitet. To je jedini način da rezultati budu vidljivi. Ne mogu da se ne osvrnem na radna prava žena. Ja sam svojevremeno dobila otkaz samo zato što sam ostala trudna. Petnaest godina kasnije radna prava žena su mnogo gora nego što su tada bila. Obaveza političara i političarki je da se ne bavimo samo procesima i pojavama nego i pojedinačnim slučajevima jer svaka ta žena mora imati našu zaštitu.

MIREL RADIĆ-LJUBISAVLJEVIĆ, SDP

Zahvaljujem organizatorima što su istrajni na ovoj temi. Prošlog puta ste uspjeli za isti sto da sjednete sve predstavnice političkih partija. Sada ste napravili korak naprijed, pa pored ženskih predstavnica tu su naše kolege, lideri partija. Sigurna sam da će sljedeći korak biti da se prebrojavaju oni koji nijesu tu. Ohrabrujem vas da nastavite ovako.

Žene su danas u ovom društvu mnogo hrabrije da pokažu da nešto ne funkcioniše i da se ne boje. Upravo sam negdje sigurna da će žene voditi promjene koje se naziru u društvu. Moramo biti solidarne u tome. Ovakvi skupovi i neformalno povezivanje su potrebni.

Kako možemo tražiti od žena da se uključe u politiku kad su do te mjere obespravljene i marginalizovane? Kad su u

teškoj materijalnoj situaciji, rade subotom i nedjeljom, kad je na njihovim plećima čitava porodica. Mi nijesmo stvorili uslove ženama da se bave politikom.

VALERIJA SAVELJIĆ, URA

Nikada nijesam smatrala da je ravnopravnost polova nešto što treba da se ženama da, već je to nešto što im pripada a što žena treba da izbori od porodice, preko radnog mjesta, do političke scene.

Iako u Crnoj Gori preko 50 odsto biračkog tijela čine žene, one u tom procentu nijesu zastupjene u javnom i političkom životu. U URA se zalažemo da dostignemo taj procenat da bi Crna Gora postala bolje mjesto za sve.

MARIJA BLAGOJEVIĆ, SD

Možda sam ja preoptimistična ali cijela priča da fali saglasnosti ne stoji jer sve ono što su govorele moje prethodnice to demantuje. Mi imamo minimum saglasnosti kad su u pitanju ova pitanja.

Imamo problem u zastupljenosti, u predstavljanju medijima, radna prava su problem. Kvote su itekako potrebne u narednom periodu dok ne budemo imali potrebnu zastupljenost žena u parlamentu, a to je 50 odsto koliko ih ima u društvu.

Proces dostizanja pune ravnopravnosti mora da ide u više smjerova. Jedan je zakonski koji smo mi u nekom smislu postigli. Drugi je nivo obrazovanja i vaspitanja. Dok u obrazovni sistem ne budemo uveli razbijanje stereotipa, da vaspitavamo djevojčice i dječake da su ravnopravni imaćemo rodne stereotipe.

Ekonomska nezavisnost žena je itekako veliki problem u Crnoj Gori i preduslov da se bavi politikom. Sve partije mogu da se pohvale aktivnim ženama, ali mislim da mi treba da radimo na unutrašnjim kapacitetima i da podstaknemo žene ne samo da se bave politikom nego kako da vode politike iz ženske perspektive. Konačno, napominjem da je uloga medija posebno značajna u dostizanju rodne ravnopravnosti.

DISKUSIJA

Marina Jočić, poslanica Nove naglasila je da je prisutan strah od bavljenja politikom i da je ta partija tokom prošle godine obišla i identifikovala više od 200 žena koje su spremne da se uključe u politiku.

Jelena Čolaković iz NVO Juventas kazala je da su stereotipi i dalje živi, te da su se čuli i tokom debate - da žene ne treba da se bave korupcijom jer je to opasno, da se od žena treba učiti skromnosti i slični stavovi, te da bi voljela da vidi promjenu u tom diskursu. Aida Petrović iz Crnogorskog ženskog lobija smatra da se suptilno šalje poruka da je politika težak posao, te da su žene za neke druge poslove. Ljiljana Raičević, direktorica Sigurne ženske kuće, upozorila je da posljednjih nekoliko godina u Crnoj Gori postoji izrazita mizoginija i da tako nije bilo ni devedesetih. Kazala je da je solidarnost potrebija nego ikad.

MAJA RAIČEVIĆ, EKSPERTSKI STAV

Uprkos tome što čine 50,6% stanovništva, žene u Crnoj Gori imaju samo 19 od 81 mjesta u parlamentu. Najviše položaje u Skupštini pokrivaju muškarci. Žene vode samo tri od 14 parlamentarnih odbora. U Vladi su tek četiri ministarke, a predsjednik Vlade i sva tri potpredsjednika su muškarci. Žena u lokalnim skupštinama je 26,3%. Od 23 opštine samo tri imaju na čelu žene.

Nakon što je kvotni sistem uspostavio garanciju da na izbornim listama mora biti najmanje 30 odsto žena, očekivani rezultati nijesu postignuti - žene su osvojile samo 17% mjesta u državnom parlamentu na parlamentarnim izborima 2012, jer su stranke većinu kandidatkinja postavile na dno izbornih lista. Zato je 2014. uvedena zakonska obaveza za partije da imaju najmanje jednu ženu među četiri kandidata na izbornoj listi, plus dodatne zaštitne mjere da će ženu ako treba zamijeniti sljedeća žena prema redoslijedu na izbornoj listi.

Za aktuelno zakonsko rješenje bilo je teško postići kompromis. Zbog tih izmjena i dopuna, nakon parlamentarnih izbora 2016. broj žena u parlamentu povećao se na sadašnjih 23,5%, a na lokalnom nivou sa 15% na 26,3%. Procenat žena u Vladi je zapravo smanjen zbog povećanja ukupnog broja članova Vlade u odnosu na prethodni saziv. Očito je da mjere usmjerene na jačanje

učeešća žena u političkom i javnom životu zemlje imaju veoma ograničen rezultat. Nedostatak napretka u ovom području rezultat je i očitog nedostatka političke volje.

Jedna od ključnih uloga za unapređenje učeešća žena u javnom i političkom životu pripada političkim partijama. Prepreke kao što su direktna ili indirektna diskriminacija žena, nejednaka raspodjela stranačkih resursa, nedostatak afirmativnih mjera u statutima partija, neki su od složenih izazova s kojima se suočavaju žene unutar stranaka. Velika odgovornost počiva na liderima stranaka koji treba da podstiču integraciju rodni aspekata u proces donošenja odluka unutar stranaka i sposobnost žena da unapređuju svoje političke karijere i da im obezbijede vidljivost. Da bi se to dogodilo, nije dovoljno edukovati žene iz partija već, regulisati unutrašnje funkcionisanje stranaka, kako bi djelovale demokratskije. Za političarke je posebno važna međusobna saradnja, kao i saradnja sa civilnim društvom, pa u tom smislu današnju diskusiju zaključujem pozivom na solidarnost i saradnju koja je jedini način, kako to pokazuje praksa država koje su postigle veliki napredak u oblasti rodne ravnopravnosti, da se postigne napredak i da žene zauzmu mjesto koje im pripada u političkom i javnom životu Crne Gore.

Stavovi građana

o viđenju i ulozi žena u politici,
izbornom procesu,
njihovoj zastupljenosti
u političkom životu Crne Gore

Projekat
“Žene za izbor(e),
žene za demokratiju”

Istraživanje javnog
mnjenja o ulozi žena u
politici Crne Gore
sprovedeno u
septembru 2016

Metodologija

Realizacija:	Istraživanje sprovedeno u periodu od 20. septembra do 03. oktobra 2016.
Uzorački okvir:	Populacija Crne Gore 18+, Procjena populacije na osnovu popisa stanovništva iz 2011. godine i podaci statistike o rađanju i umiranju u periodu 2011-2014. godine.
Veličina uzorka:	808 ispitanika
Tip uzorka:	Troetafni slučajni reprezentativni stratifikovani uzorak
	Stratifikacija: Tip naselja (selo/grad), pol i starost
	Jedinica prve etape: Teritorija (opština podijeljena prema tipu naselja) veličina proporcionalna broju stanovnika.
	Jedinica druge etape: Domaćinstva (izabrana slučajnim biranjem telefonskog broja)
	Jedinica treće etape: Ispitanici u okviru domaćinstva (prvi rođendan, kombinovan sa kvotama po polu i starosnim grupama)
Tip istraživanja:	Jednokratno, CATI (telefonska anketa), upitnik prosječne dužine 7 minuta
Mesta istraživanja:	16 opština Crne Gore, alokacija po opštinama proporcionalna broju stanovnika.
Poststratifikacija:	Po polu, godinama, tipu naselja
Greška:	±3.45 % za pojave sa incidencom od 50%, nivo povjerenja 95% (<i>marginu greške</i>)

NAPOMENA:

Ovaj izveštaj se pravi da bude što aktuelniji tako da nema vremena za ispravljanje štamparskih grešaka i drugih grešaka kucanja (podaci u grafikonima)

Greška uzorka

incidenca	Greška
1%	0,69%
3%	1,18%
5%	1,50%
10%	2,07%
15%	2,46%
20%	2,76%
25%	2,99%
30%	3,16%
35%	3,29%
40%	3,38%
45%	3,43%
50%	3,45%

Ključni nalazi

» Iako je u Crnoj Gori došlo do povećanja zastupljenosti žena u politici, većina građana/ki smatraju da trenutna raspodjela političke moći između muškaraca i žena nije prihvatljiva, te je, generalno gledano, nedovoljno žena u politici. Tako, 85,3% ispitanika/ca smatra da su muškarci više zastupljeni u političkom životu Crne Gore. Postojeća raspodjela u politici između muškaraca i žena nije prihvatljiva za 54% ispitanika/ca, ali za 41,8% jeste.

» Da je došlo do napretka u učešću žena u politici u poslednjih 5 godina, smatra 75,5% ispitanika. Dakle, 68,5% onih koji smatraju da je došlo do napretka, ima stav da u Crnoj Gori nema dovoljno žena uključenih u politiku, generalno gledano. Važno je istaći, da je velika većina ispitanika/c, 90,3% stava da je prihvatljivo da se žene bavi politikom.

» Kada je u pitanju raspodjela ekonomske moći, većina, 54,8% smatra da su muškarci u boljem ekonomskom položaju od žena, dok tek 8,8% smatra da su žene u prednosti u odnosu na muškarce.

» Očekivanje o potencijalnim koristima od doprinosa žena najvišim rukovodećim pozicijama u zemlji oslikavaju i neke od uobičajenih rodnih stereotipa, ali i pokazuju da građani smatraju da bi veće učešće žena bilo od velikog značaja za uapređenje politika u određenim oblastima u našoj državi. Najviše se očekujeda bi žene na rukovodećim pozicijama doprinijele kvalitetu dječje zaštite, zaštiti ljudskih prava i postizanju socijalne pravde, a smanjila bi se i korupcija. Međutim, stav većine je i da žene na rukovodećim pozicijama ne bi doprinijele jačanju vojske i policije.

» Pojedinačni odgovori u odnosu na očekivanje od žena na najvećim rukovodećim pozicijama u državi, slijede:

» Ukoliko bi na najvišim rukovodećim pozicijama u zemlji bile žene, kvalitet dječje zaštite bi bio bolji, smatra 87,4% građana (saglasno je do potpunosti saglasno sa ovim stavom).

» Ukoliko bi na najvišim rukovodećim pozicijama u zemlji bile žene više bi se poštovala ljudska prava, smatra 79,5% građana (saglasno je do potpunosti saglasno sa ovim stavom).

» Ukoliko bi na najvišim rukovodećim pozicijama u zemlji bile žene država bi više ulagala u postizanje socijalne

pravde, smatra 74% građana (saglasno je do potpunosti saglasno sa ovim stavom).

» Ukoliko bi na najvišim rukovodećim pozicijama u zemlji bile žene bilo bi manje korupcije, smatra 70,5% građana (saglasno je do potpunosti saglasno sa ovim stavom).

» Ukoliko bi na najvišim rukovodećim pozicijama u zemlji bile žene ekonomski položaj građana/ki bi bio bolji, smatra 65,7% građana (saglasno je do potpunosti saglasno sa ovim stavom).

» Ukoliko bi na najvišim rukovodećim pozicijama u zemlji bile žene institucije sistema bi se brže razvijale u smjeru zadovoljanja potreba građana/ki, smatra 65,6% građana (saglasno je do potpunosti saglasno sa ovim stavom).

» Ukoliko bi na najvišim rukovodećim pozicijama u zemlji bile žene reforme bi se sprovodile brže, smatra 60,5% građana. Ukoliko bina najvećim rukovodećim pozicijama u zemlji bile žene, ojačala bi uloga vojske i policije, smatra 36% građana, dok 46,4% nije saglasno.

» Većina građana 64,8% smatra da bi, ukoliko bi na najvišim rukovodećim pozicijama u zemlji bile žene, to donijelo Crnoj Gori promjene.

» Uvođenje ženskih kvota, minimalnog procenta ženskih kandidata na izbornim listama, neophodno za unapređenje položaja žena u politici, smatra tri četvrtine, odnosno 75% ispitanika.

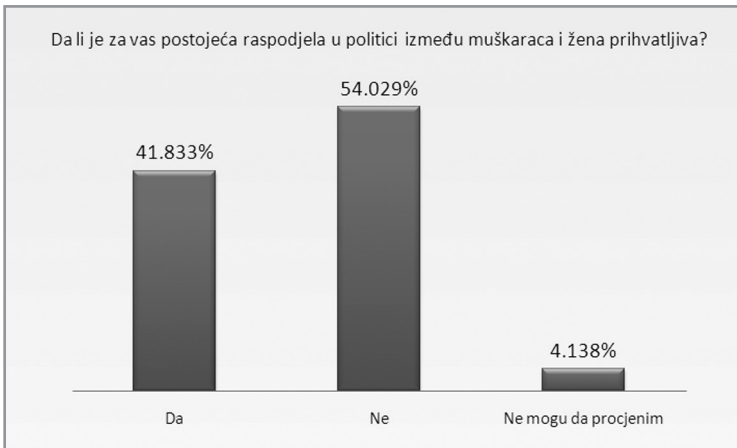
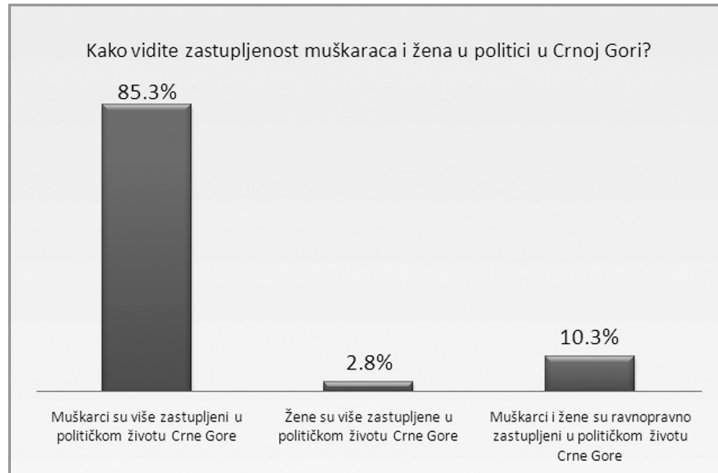
» Kad su u pitanju liste kandidata za poslaničke funkcije, većinski stav građana je da je trebalo na listama da bude više žena (63,4%), dok 1,8% smatra da ima dovoljno žena na listama političkih partija.

» Velika većina, 82,3% ispitanika smatra da bi bilo korisno za crnogorsko društvo da neku od političkih lista predvodi žena. Sa ovim stavom nije saglasno tek 12,6%.

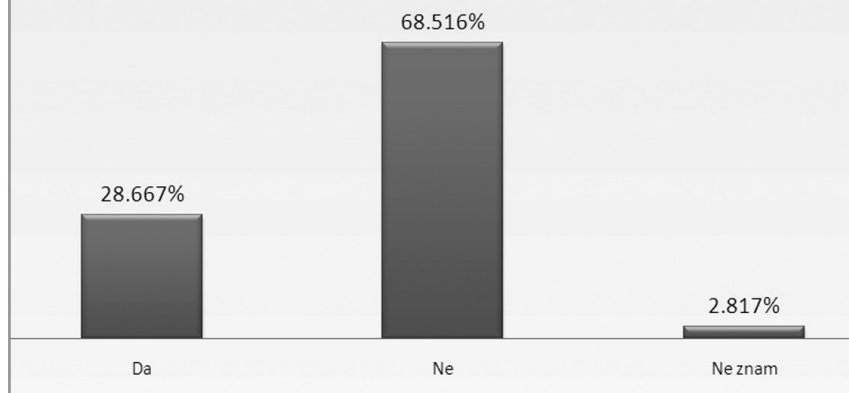
» Podijeljeno je mišljenje ispitanika da li aktivne političarke dovoljno bore za uključivanje žena u politički život Crne Gore. 49% smatra da se aktivne političarke nedovoljno bore za uključivanje žena u politički život Crne Gore, dok 42,7% smatra da se bore dovoljno.

» Natpolović većina, 50,6% smatra da žene koje se bave politikom nijesuzastupljene u dovoljnoj mjeri u medijima Crnoj Gori, dok 41,7% smatra da ipak jesu.

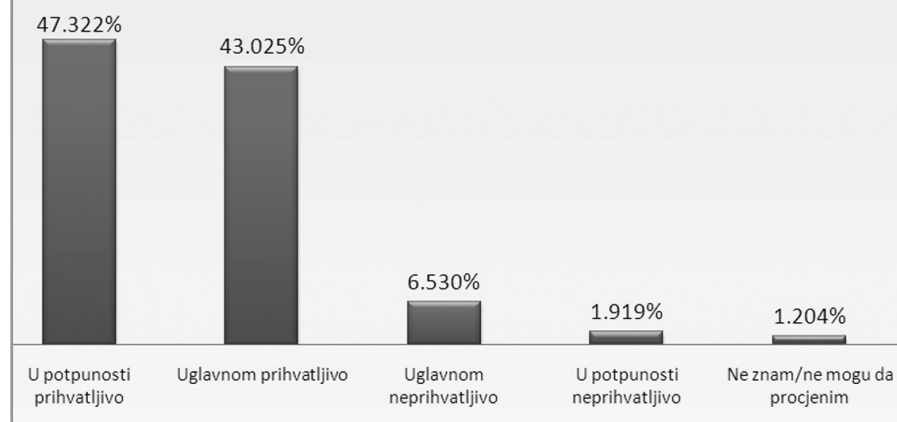
Rezultati

Da li smatrate da u Crnoj Gori ima dovoljno žena uključenih u politiku, generalno gledano?
(populacija onih koji smatraju da je došlo do napretka u poslednjih 5 godina)

U kojoj mjeri je, po Vama, prihvatljivo da se žena bavi politikom?

Na koji način bi procenili ekonomski položaj muškaraca i žena u Crnoj Gori?

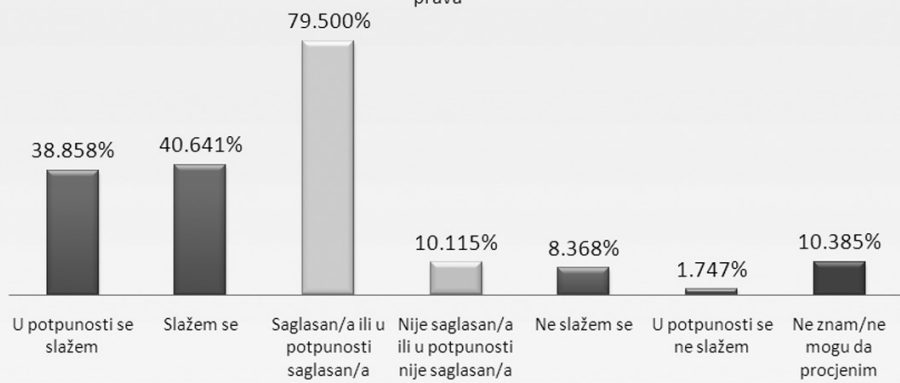

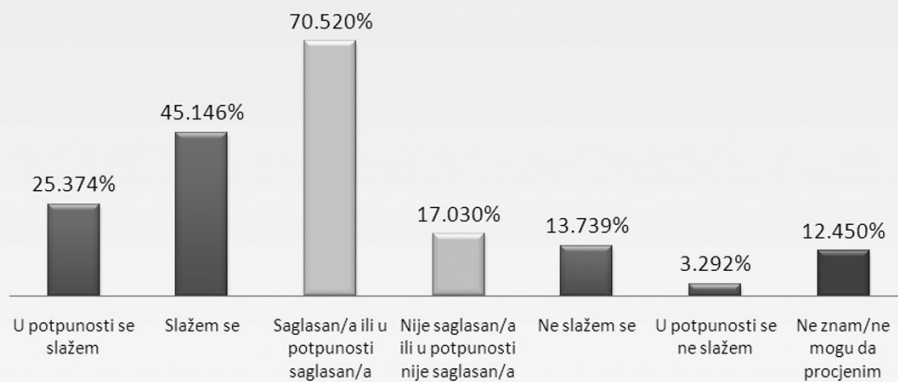
Ukoliko bi na najvišim rukovodećim pozicijama u zemlji bile žene, institucije sistema bi se brže razvijale u smjeru zadovoljanja potreba građana/ki

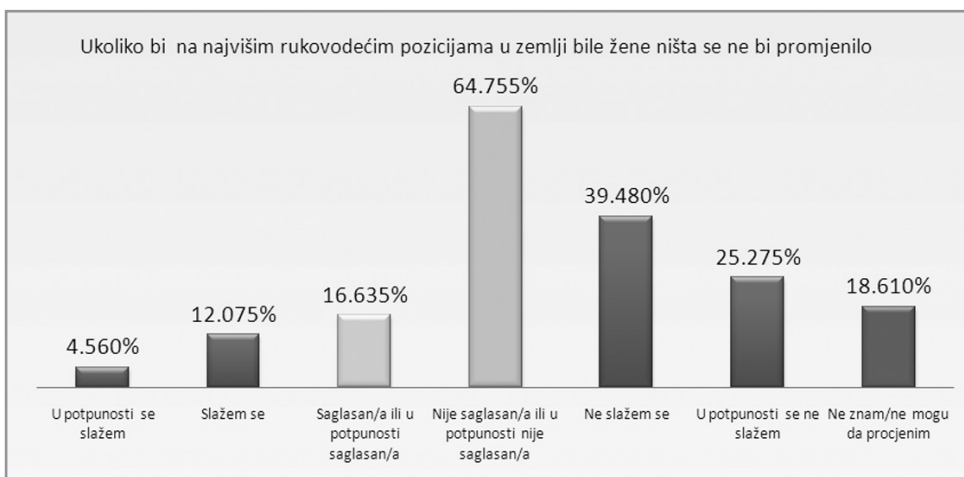
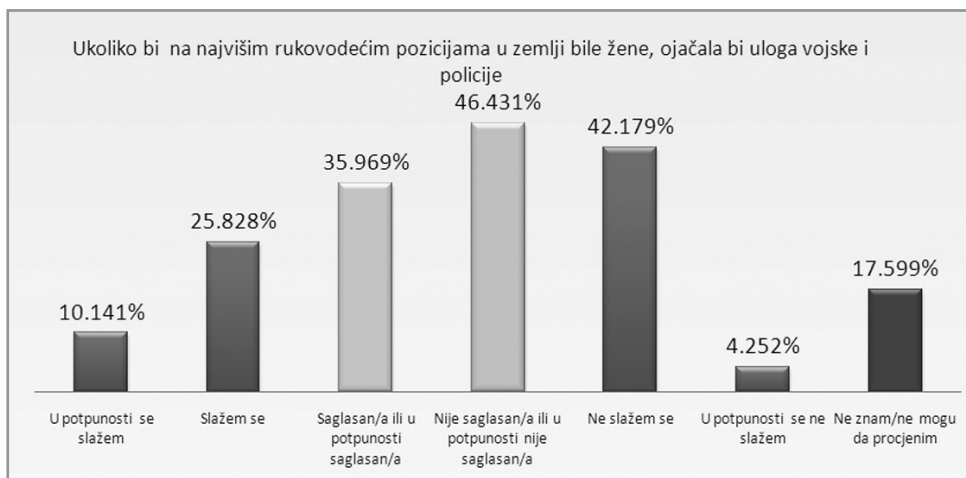

Ukoliko bi na najvišim rukovodećim pozicijama u zemlji bile žene, više bi se poštovala ljudska prava

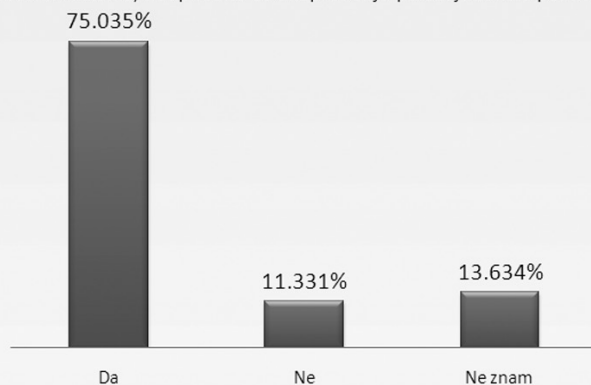

Ukoliko bi na najvišim rukovodećim pozicijama u zemlji bile žene, bilo bi manje korupcije

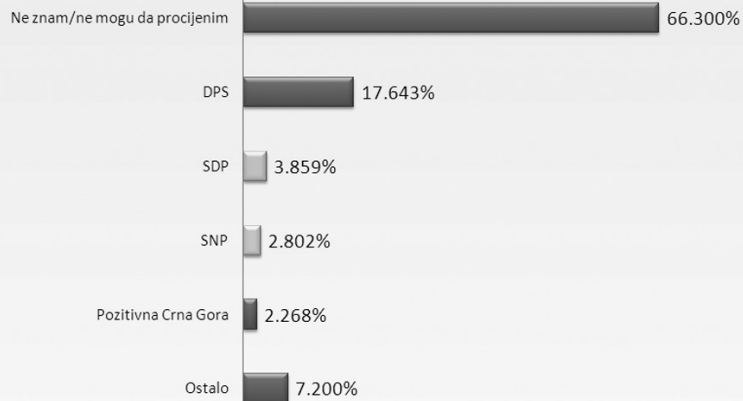
Da li smatrate da je uvođenje ženskih kvota, minimalnog procenta ženskih kandidata na izbornim listama, neophodno za unapređenje položaja žena u politici?

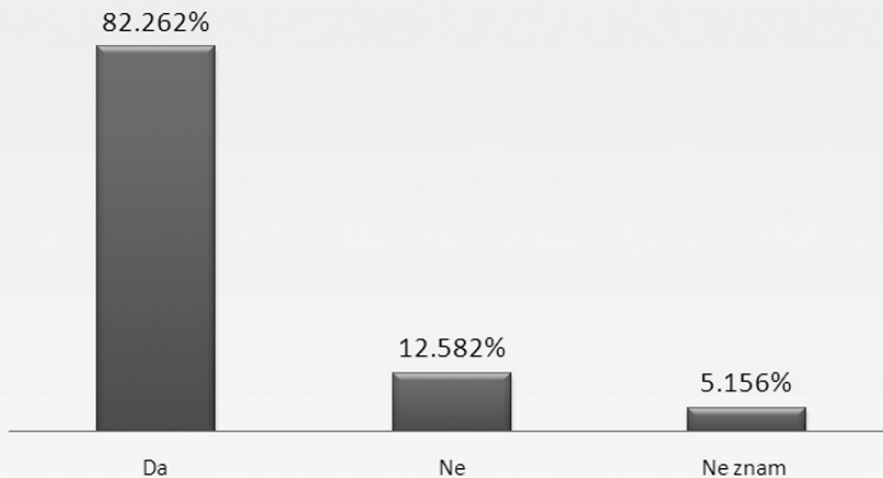
Na koji način vidite zastupljenost žena na političkim listama?

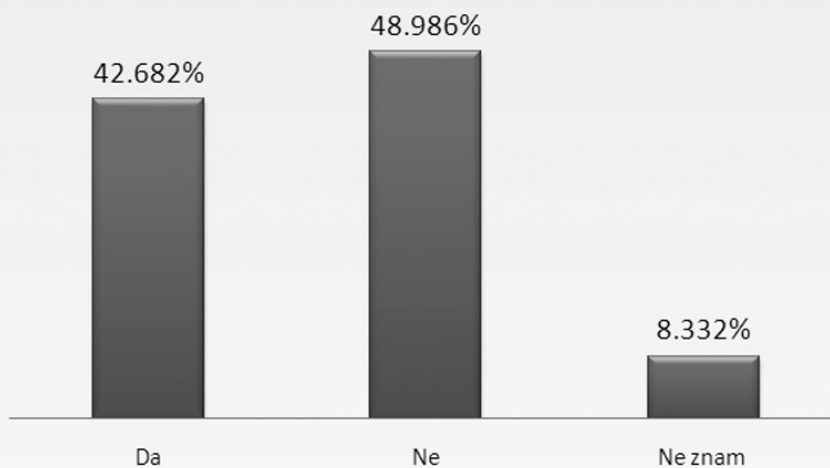
Koje partije po Vama ima najviše žena u odnosu na broj muškaraca?

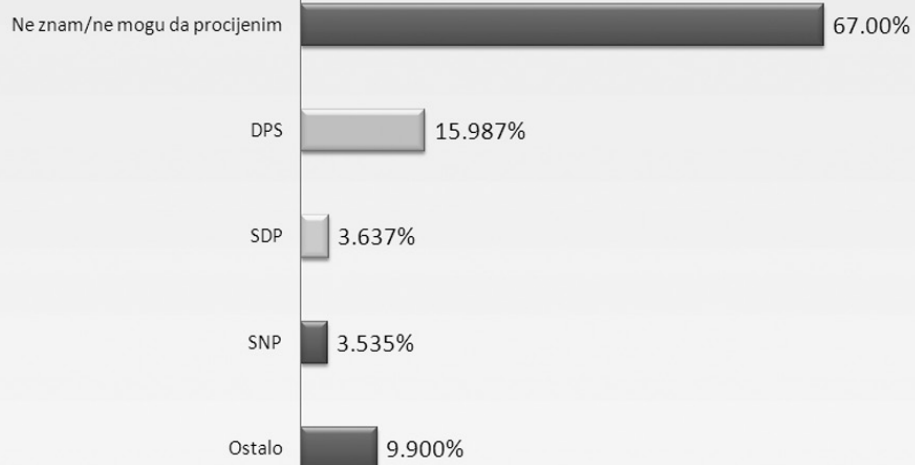
Da li smatrate da bi bilo korisno za crnogorsko društvo da neku od političkih lista predvodi žena?

Da li smatrate da se aktivne političarke dovoljno bore za uključivanje žena u politički život Crne Gore?

Koja, po vama, politička partija najbolje prepoznaje potrebe žena i zastupa njihova prava i interese

Po Vašem mišljenju, da li su u medijima u Crnoj Gori žene koje se bave politikom zastupljene u dovoljnoj mjeri?

